

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS

2019 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

2020-02-28

Vilnius

VADOVO ŽODIS

Gerbiamieji,

2019–ieji metai Teisingumo ministerijai buvo prasmingi nuveiktais svarbiais darbais, kurie įeis į mūsų valstybės istoriją. Lietuva išpildė savo piliečių lūkesčius pasinaudoti ir konstitucinės teisės galia, ginant savo interesus. Nuo praėjusių metų rudens žmonės jau gali kreiptis į Konstitucinį Teismą ir pateikti individualų skundą. Tai sustiprino mūsų demokratiją ir visą teisinę sistemą.

Didelę pergalę pasiekėme Europos Parlamente, gindami Sausio 13-osios bylos teisėjus, prokurus ir tyrėjus nuo Rusijos persekiojimo. Teisingumo ministerija dėjo daug pastangų, kad ši institucija priimtų rezoliuciją, raginančią Rusiją nutraukti bylą prieš Lietuvos pareigūnus, atlikusius savo konstitucinę pareigą.

Per praėjusius metus pasirengėme įgyvendinti naujovę – privalomą mediaciją šeimos ginčų bylose. Parengti mediatoriai iškart nuo 2020 metų pradžios ėmėsi pirmųjų ginčų. Mediacijos institutas leis didelę dalį ginčų išspręsti taikiai ir greičiau negu teisme bei sutaupyti lėšų.

Teisingumo ministerija kasmet sulaukdavo daug žmonių, nepatenkintų dėl neskaidraus antstolių vykdomo skolų išieškojimo proceso, skundų. Dabar šis procesas daug pigesnis ir skaidresnis, antstoliai nebegali piktnaudžiauti, atlikdami perteklinius, ekonomiškai nepagrįstus vykdymo veiksmus.

Išsprendėme opią valstybės skiriamų advokatų darbo apmokėjimo problemą – darbo užmokestis padidintas beveik ketvirtadaliu. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos pertvarka bus tęsiama ir šiais metais, siekiant pritraukti daugiau advokatų ir užtikrinti, kad valstybės teikiamos teisinės paslaugos būtų garantuojamos tiems, kam jos reikalingiausios.

Pasiekėme, kad būtų atidžiau kontroliuojama, iš kokių šaltinių lėšas gauna partijos ir kaip tie pinigai išleidžiami. Politinių partijų veikla turės būti itin skaidri, nes už finansavimo tvarkos pažeidimus yra numatyta griežtesnė atsakomybė.

Teisingumo ministerija įgyvendino atsakingą ir sudėtingą projektą, kuriam nesiryžo buvusios valdžios – uždarė Vilniaus centre buvusią seniausią pataisos įstaigą – Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimą. Nuo 2019 metų liepos 1 d. dar cariniais laikais statytas kompleksas tuščias. Keli šimtai suimtųjų ir nuteistųjų buvo iškeldinti iš šiandieninių reikalavimų neatitinkančios įkalinimo įstaigos ir paskirstyti po kitus pataisos namus. Uždarius kalėjimą beveik 2 hektarus teritorijos bus galima pritaikyti kultūriniais ir socialiniams poreikiams.

Vilniaus panoramoje atvertas dar vienas 2 hektarų „langas“– nugriautas Vilniaus pataisos namams priklausantis ir nebenaudojamas vienas didžiausių mieste pramoninių pastatų kompleksas, kurį sudarė beveik 40 pastatų. Čia bus statomas Kalėjimų departamento Mokymo centras, o ateityje dar planuojama statyti administracinį pastatą, kuriame įsikurtų Teisingumo ministerijai pavaldžios įstaigos.

Praėjusiais metais bausmių vykdymo sistemoje įgyvendintos esminės pertvarkos, padedančios kurti modernios pataisos įstaigos modelį. Seimas priėmė Teisingumo ministerijos parengtą įstatymų pataisų paketą, įteisinantį platesnį baudžiamosios atsakomybės formų spektrą, nesusijusį su laisvės atėmimu (bausmės vykdymo atidėjimas, bauda, laisvės apribojimas, įmoka į nukentėjusių asmenų fondą ir lygtinis paleidimas probacijos pareigūnų priežiūroje). Nuo 2017 iki 2020 metų pradžios bendras nuteistųjų ir suimtųjų skaičius sumažėjo daugiau kaip 700 asmenų (nuo 6 815 iki 6 096).

Dveiose įkalinimo įstaigose pradėtas plėtoti bandomasis lengvo režimo pataisos projektas. Taikant įvairias resocializacijos programas, stiprinama nuteistųjų motyvacija keisti elgesį.

2019 m. bausmių vykdymo sistemoje atlikus struktūrinę pertvarką, dvigubai sumažėjo vadovų ir bendrąsias funkcijas atliekančių tarnautojų, tačiau daugiau darbuotojų tiesiogiai dirba su suimtaisiais. Taip pat buvo įvykdyta ir įkalinimo įstaigų sveikatos priežiūros skyrių reforma: optimizavus šią struktūrą ir atsakius perteklinių etatų atsirado galimybė šių įstaigų medicams atlyginimus padidinti 10-15 proc.

Pernai daug svarbių Teisingumo ministerijos parengtų teisės aktų projektų buvo pateikta Seimui. Siūlome mažinti teismų darbo krūvį: beveik visas administracinių nusižengimų bylas nagrinėtų protokolus surašiusios institucijos. Seimas svarstys resocializacijos paketo projektą, kuris padės keisti nusikalsti linkusių asmenų elgesį ir mažinti pakartotinį nusikalstamumą. Pernai buvo parengtos ir Seimo priimtos įstatymo pataisos, leisiančios patobulinti ir paspartinti įkeitimo procedūras.

Pradėjome diskusiją su teisininkais, kalbininkais ir visuomenininkais dėl vardų ir pavardžių rašymo asmens dokumentuose taisyklių pakeitimo. Nors įstatymas draudžia įregistruoti lietuvių kalbos reikalavimus neatitinkančiu asmenvardžius, tai galima pasiekti teismo keliu. Esame pasiruošę kreiptis į Konstitucinį Teismą.

Bet tai jau kitų metų darbai. Tikiuosi, kad ir 2020 m. bus tokie darbingi ir rezultatyvūs kaip ir praėjusieji.

Elvinas Jankevičius,
Lietuvos Respublikos teisingumo ministras

I. STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS

Konteksto (aplinkos) analizė

2019 m. įvyko struktūriniai pokyčiai, susiję su Europos Sąjungos teisės įgyvendinimo koordinavimo, nacionalinių teisės aktų atitikties Europos Sąjungos teisei vertinimo ir atstovavimo Lietuvos Respublikos Vyriausybei Europos Sąjungos Teisingumo Teisme pokyčiai. 2019 m. liepos 10 d. Europos teisės departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos buvo reorganizuotas prijungiant prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau – Teisingumo ministerija). Šie struktūriniai pokyčiai leido taupyti valstybės finansus ir užtikrinti efektyvią tolesnę veiklą siekiant Lietuvos išsipareigojimų Europos Sąjungai tinkamo vykdymo.

2019 m. įvyko visa eilė pokyčių, susijusių su Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos (VVTAT) kompetencija ir įgaliojimais. Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai buvo perduotos vykdyti šios naujos funkcijos: nuo 2019 m. sausio 1 d. – turizmo paslaugų teikėjų priežiūros funkcijos, kurias anksčiau vykdė Valstybinis turizmo departamentas prie Ūkio ministerijos; nuo 2019 m. liepos 1 d. – klaidinančios ir lyginamosios reklamos priežiūros funkcijos, kurias vykdė Konkurencijos taryba; nuo 2019 m. rugsėjo 1 d. Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai suteikti nauji įgaliojimai – interneto tinklalapių prieigos blokavimo bei kontrolinių pirkimų.

Eilę metų nedidinant valstybiniame sektoriuje darbo užmokesčio fondo, dėl nekonkurencingo darbo užmokesčio, dalis kvalifikuotų specialistų paliko darbą valstybės tarnyboje Teisingumo ministerijoje ir pavaldžiose įstaigose. Į naujai skelbiamus konkursus taip pat buvo labai sunku surinkti kandidatus. Personalo kaita ir dalis neužpildytų pareigybių taip pat turėjo neigiamos įtakos suplanuotų darbų sėkmingam įgyvendinimui.

Teisingumo ministro valdymo sritims numatyti asignavimai 2019 m. buvo nepakankami, kas turėjo neigiamos įtakos sėkmingam įstaigų funkcijų įgyvendinimui, ypač valstybės garantuojamos teisinės pagalbos ir bausmių vykdymo srityje. Dėl asignavimų trūkumo teisingumo ministro valdymo srityse 2019 m. pabaigoje susidarė 10 mln. kreditorinis įsiskolinimas, kurį reikės dengti iš 2020 m. asignavimų.

1 strateginis tikslas: Siekti skaidrios, darnios ir veiksmingos teisės sistemos

1 lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir ataskaitinių metų Biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

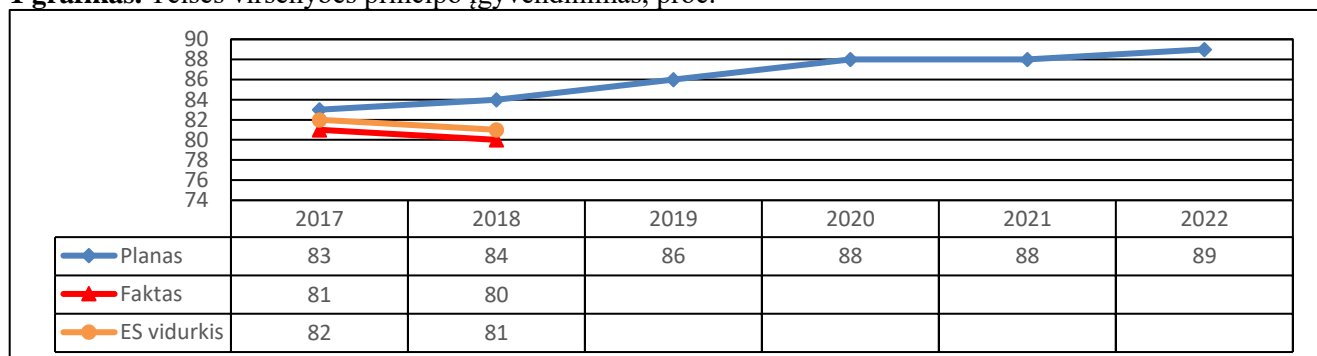
Programos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. Eur)			
		Patvirtintas asignavimų planas	Patikslintas asignavimų planas*	Faktiškai panaudota asignavimų	Panaudota asignavimų nuo asignavimų, nurodytų patikslintame plane, dalis (proc.)**
1	2	3	4	5	6
01-004	Teisės sistema	7 822	9 198,2	8 895,6	96,7
<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>		0	-	-	-

2019 m. patvirtintų asignavimų plano patikslinimai sudaro 17,6 proc. nuo patvirtinto plano. Programos asignavimai padidėjo dėl papildomai skirtų lėšų (Vyriausybės rezervo lėšų, persikirstytų kitų Teisingumo ministerijos vykdomų programų lėšų) priemonei *Pagal vykdytinus dokumentus atlyginti asmenims turtingą ir neturtingą žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, ir atstovauti Lietuvos Respublikos interesams tarptautiniuose arbitražo teismuose* įgyvendinti, siekiant įgyvendinti Europos Žmogaus Teisių Teismo ir nacionalinių teismų sprendimus.

Teisingumo ministerija visa savo veikla siekia, kad teisės sistemoje būtų visapusiškai įgyvendinti teisingumo, žmogaus teisių ir laisvių apsaugos ir kiti konstituciniai principai, kad būtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise, kad būtų plėtojama pagarbos Lietuvos Respublikos Konstitucijai (toliau – Konstitucija) ir įstatymams kultūra. Skaidri ir efektyvi teisės sistema sudaro sąlygas mažinti korupciją, užtikrinti valstybės funkcijų vykdymą, atitinkantį pilietinės visuomenės lūkesčius ir padeda užtikrinti visuomenės ir valstybės darnų (efektyvų) vystymąsi.

Efeko kriterijai:

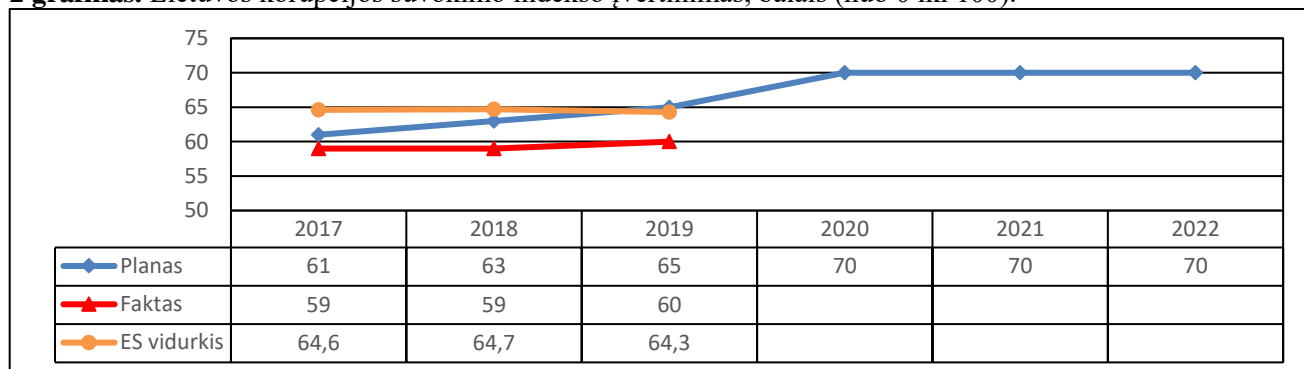
1 grafikas. Teisės viršenybės principo įgyvendinimas, proc.

Pasaulio banko duomenys, <http://www.worldbank.org/>.

Teisės viršenybės principas – Pasaulio banko kiekvienais metais skelbiamo Pasaulio viešojo administravimo rodiklio vienas iš indikatorių, matuojamas nuo 0 iki 100 proc., parodantis asmenų pasitikėjimą ir paklusimą socialinėms normoms, labiausiai apimantis šias sritis: sutarčių laikymąsi, nuosavybės teises, policiją ir teismus, nusikalstamumą ir smurtą (daugiau informacijos: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#reports>). Šio rodiklio Lietuvos statistika 2018 m. (2019 m. duomenys bus paskelbti tik 2020 m. antrame pusmetyje) šiek tiek pablogėjo ir siekia 80 proc., tačiau ši reikšmė vis tiek išlieka labai artima ES valstybių narių vidurkiui. Pagal šio principo įgyvendinimą Lietuva užima 18 vietą tarp Europos Sąjungos šalių. Tai bendro pobūdžio, plačios apimties rodiklis, parodantis valstybės teisinės sistemos padėtį, kaip valstybėms pavyksta užtikrinti teisės viršenybės principo laikymąsi, tad šio rodiklio gerėjimui svarbus visų valstybės institucijų (tiek Vyriausybės, tiek teismų, policijos) tinkamas darbas.

2 grafikas. Lietuvos korupcijos suvokimo indekso įvertinimas, balais (nuo 0 iki 100).

Organizacijos „Transparency International“ duomenys, <http://www.transparency.lt/>.

Korupcijos suvokimo indekso nors ir nedidelis teigiamas pokytis rodo, kad kryptingos pastangos duoda rezultatus. Didėjant visuomenės informuotumui auga jos sąmoningumas, nepakantumas korupcijai, mažėja korupcinė patirtis. Aktyvios valstybės institucijų pastangos diegiant ir taikant aukštus atsparumo korupcijai standartus, kryptinga veikla kuriant antikorupcinę aplinką viešajame ir privačiame sektoriuose, skatinimas asmenis pranešti apie korupcines veikas ir kitus daromos pažeidimus – tai sritys kuriose ir toliau aktyviai veikiant bus siekiama tolesnio tvaraus progreso.

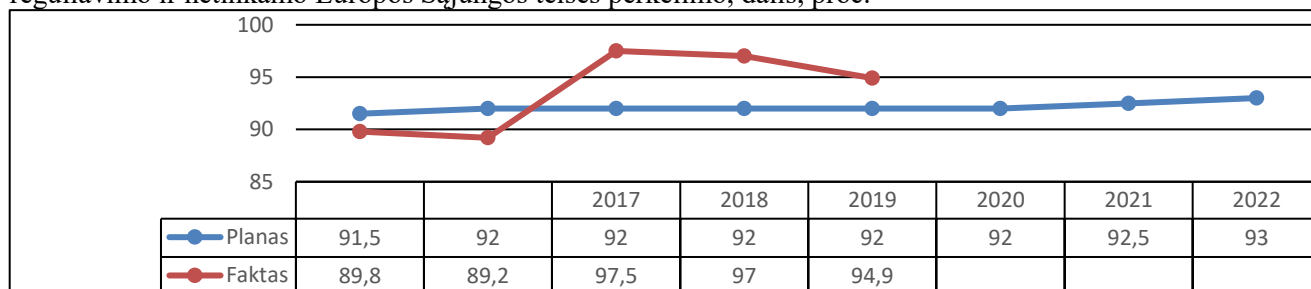
Svarbiausi darbai

Viena iš pagrindinių priemonių, užtikrinant teisės sistemos darną, teisės aktų tarpusavio suderinamumą, teisės aktų kokybę, yra Teisingumo ministerijos pagal kompetenciją teikiamos išvados dėl kitų institucijų parengtų teisės aktų projektų. Teisingumo ministras yra atsakingas už tai, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybės) inicijuoti teisės aktų projektai sklandžiai įsiterptų į egzistuojančią nacionalinę teisės sistemą, o tuo pačiu, kad pati teisėkūros procedūra būtų optimali, efektyvi ir atitiktų konstitucinio teisinės valstybės principo reikalavimus. Teisingumo ministerijos kompetencija teisėkūros srityje yra labai plati, atsižvelgiant į teisingumo ministro valdymo sritį „Nacionalinės teisinės sistemos plėtra“.

2019 m. 94,9 proc. institucijų atstovų teigiamai vertino Teisingumo ministerijos ir Europos teisės departamento teiktas teises išvadas dėl jų rengtų teisės aktų projektų. Teisingumo ministerija jau aštuntus metus iš eilės atliko institucijų, dėl kurių teisės aktų projektų buvo teiktos teisinės išvados, atstovų apklausą. Apklausiant siekiama išsiaiškinti, ar gautos teisinės išvados buvo naudingos rengiant teisės aktų projektus, ar pateiktos išvados buvo argumentuotos ir išsamios, ar teisinėse išvadose teikiami pasiūlymai dėl teisės technikos tobulinimo yra aiškūs ir konstruktyvūs, ar atsižvelgiama į teikiamas pastabas ir kt.

2017 m. ir 2018 m. kriterijaus reikšmės buvo gerokai didesnė negu prieš tai buvusiais metais. 2019 m. rodiklio reikšmė šiek tiek sumažėjo, tačiau išvadų rodiklio įvertinimo lygis išliko pakankamai aukštas, planuojama reikšmė taip pat buvo pasiekta.

3 grafikas. Institucijų atstovų, teigiamai vertinusių teises išvadas, dėl kurių išvengta netinkamo teisinio reguliavimo ir netinkamo Europos Sąjungos teisės perkėlimo, dalis, proc.

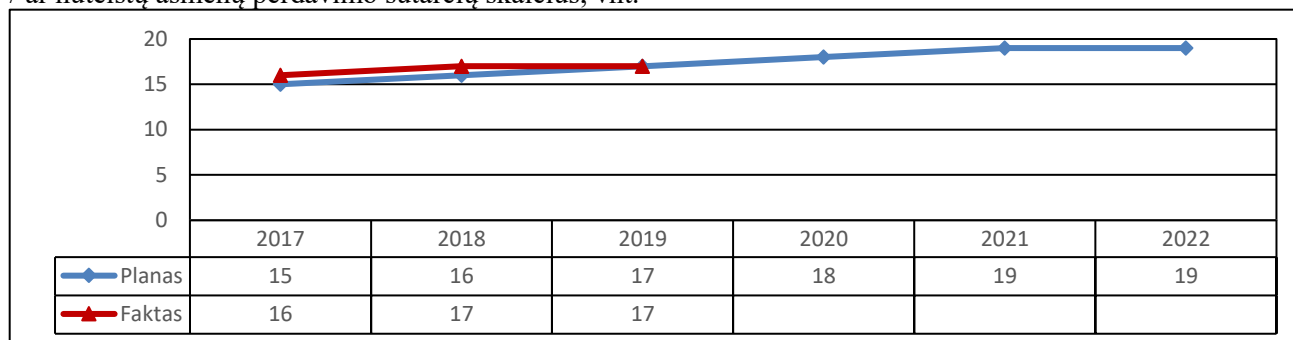
Teisingumo ministerijos duomenys

Teisingumo ministerijos specialistai nuolat kelia savo kompetenciją, gilina žinias, kad galėtų pateikti kompetentingas išvadas, dalyvauja darbo grupėse, konsultuoja kitų institucijų kolegas, rengiančius teisės aktus.

Teisingumo ministerijos specialistai per 2019 m. pateikė 921 teisinę išvadą dėl kitų institucijų pateiktų teisės aktų projektų, 18,7 proc. daugiau nei praėjusiais metais (2018 m. – 776, 2017 m. – 857, 2016 m. – 1 236). 2017 m. atlikti Vyriausybės darbo reglamento pakeitimai nulėmė, kad teisinių išvadų kiekis yra mažesnis, nei buvo 2016 m., tačiau 2019 m. išaugęs išvadų skaičius rodo, kad Vyriausybės pastangos, siekiant stabilizuoti teisėkūros procesus, mažinti teikiamų teisės aktų pakeitimų skaičių, yra nepakankamos. Siekiant aukštos teisinių išvadų kokybės nukentėjo teisinių išvadų pateikimo laiku kriterijus, kurio reikšmė 2019 m. buvo nepatenkinama – tik 46 proc. (2017 m. – 50 proc.). Užtikrinti išvadų pateikimą nustatytais terminais buvo sudėtinga ir dėl personalo kaitos ir dalies neužimtų pareigybių.

2020 m. balandžio 1 d. įsigalios Teisėkūros pagrindų įstatymo pakeitimai, numatantys baigiamojo (*ex-post*) vertinimo modelio įdiegimą į teisėkūros ciklą. Galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimo tikslas – patikrinti, ar / kaip praktikoje veikia atitinkamas teisinis reguliavimas, t. y. surinkti patikimus duomenis apie šio reguliavimo praktinį poveikį ir kokybiškai įvertinti jo taikymą bei veikimą. Įdiegus *ex post* vertinimo modelį tikimasi nuoseklesnės teisėkūros, sisteminio požiūrio į galiojančio teisinio reguliavimo vertinimą ir tobulinimą, taip pat į tinkamą teisės aktų projektų kokybę, racialesnio išteklių panaudojimo, didesnio visuomenės įtraukimo. Baigiamasis (*ex-post*) vertinimas bus atliekamas vadovaujantis galiojančio teisinio reguliavimo poveikio (*ex post*) vertinimo metodika.

4 grafikas. Valstybių, su kuriomis sudarytos teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose, ekstradicijos ir / ar nuteistų asmenų perdavimo sutarčių skaičius, vnt.

Teisingumo ministerijos duomenys

Nors 2019 m. aktyviai vyko derybų ir sutarčių derinimo procesai su Peru, Kinija, Argentina, Jungtiniais Arabų Emyratais, Maroku, tačiau bendras valstybių, su kuriomis sudarytos teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose, ekstradicijos ir / ar nuteistų asmenų perdavimo sutarčių skaičius išliko tas pats – 17. Tokio pobūdžio sutartys, palengvina šalių teisinį bendradarbiavimą, sudaromos palankesnės sąlygas nuteistųjų asmenų socialinei reabilitacijai, kuomet nuteistieji gali atlikti bausmę toje valstybėje, iš kurios jie yra kilę, ekstradicijos sutartys padeda užtikrinti, kad padariusiam nusikaltimą asmeniui nepavyks išvengti bausmės pasislepiant kitoje šalyje – valstybė įgiję teisę reikalauti sulaikyti tokį asmenį ir grąžinti jį nusikaltimo padarymo valstybę.

Pažymėtina, kad Lietuvos 2019 m. ES teisės aktų įgyvendinimo rodikliai kitų ES valstybių kontekste yra labai geri. Pavyzdžiui, pagal Europos Komisijos tarpinius Vidaus rinkos švieslentės rezultatus¹ Lietuvoje kartu su Liuksemburgu yra mažiausiai tebesitęsiančių pažeidimo procedūrų tarp visų ES valstybių narių (9 procedūros), patenkame tarp geriausiai ES vidaus rinkos direktyvas perkeliančių 10 ES valstybių narių (laiku neperkeltos tik 3 direktyvos) ir esame antroje vietoje tarp visų ES valstybių narių pagal mažiausiai neteisėtai perkeltų vidaus rinkos direktyvų skaičių (4 netiksliai perkeltos direktyvos). Galiausiai, neturime nei vienos bylos prieš Lietuvą Europos Sąjungos Teisingumo Teisme dėl įsipareigojimų pagal ES sutartis nevykdymo.

2019 m. Europos Komisija Lietuvai pateikė 7 naujus paklausimus per *EU Pilot* sistemą (2018 m. 6 nauji paklausimai) ir 37 administracinius laiškus, 13 naujų oficialių pranešimų dėl pradėtų pažeidimo procedūrų (2018 m. 18 naujų oficialių pranešimų) ir 8 naujas pagrįstas nuomones (2018 m. 4 naujos pagrįstos nuomonės). Atsižvelgiant į pateiktus duomenis galima pastebėti kontrastingus pokyčius. Vis dėlto, pažymėtina, kad išaugęs Europos Komisijos paklausimų skaičius, kurių didžioji dalis Lietuvai perduota administracinių laišku pavidalu, rodo tai, kad Europos Komisija aktyviai bendradarbiauja siekdama užtikrinti, kad Lietuva laikosi savo įsipareigojimų pagal ES teisės aktus. Valstybės institucijos teikdamos paaiškinimus Europos Komisijai detalizuoja ir argumentuoja nacionalinių teisės aktų nuostatas arba juos patikslina, sudarant galimybes efektyviai

¹ Šie rezultatai oficialiai neskelbiami, tačiau jie apima laikotarpį iki 2019 m. birželio.

naudotis ES teisės suteikiamomis teisėmis Lietuvoje. Tai, kad Lietuvoje ES teisės yra nuosekliai paisoma patvirtina mažas oficialių Europos Komisijos prieš Lietuvą pradėtų pažeidimo procedūrų skaičius. 2019 m. Lietuvai pateikta tik 13 oficialių pranešimų apie pradėtas pažeidimo procedūras ir tik 5 iš jų susiję su ES teisės aktų neperkėlimu laiku (nenotifikavimu). Vis dėlto, susirūpinimą kelia Europos Komisijos pradėtų pažeidimų trukmė (remiantis 2019 m. liepos mėn. Europos Komisijos Vidaus rinkos švieslentės duomenimis, vidutinė pažeidimo procedūrų, pradėtų prieš Lietuvą, trukmė – 38,3 mėnesio) ir padidėjęs pagrįstų nuomonių skaičius. Tai lemia sudėtingi, laikui ir finansams imlūs procesai siekiant užtikrinti ES teisės aktų tinkamą perkėlimą ir taikymą (pavyzdžiui, užtikrinant tinkamą miestų nuotekų tvarkymą pagal ES teisės aktų reikalavimus), todėl 2020 m. bus siekiama stiprinti ryšius su kitomis ministerijomis, siekiant išvengti vėlavimų įgyvendinant ES teisės aktus.

2019 m. buvo parengtos pozicijos ir atstovauta Lietuvos Respublikos Vyriausybei 20 naujų bylų Europos Sąjungos Teisingumo Teisme, taip pat buvo tęsiamas darbas su ankstesniais metais pradėtomis bylomis, visose jose teikiant informaciją kitoms kompetentingoms valstybės institucijoms, kreipiantis į kitas valstybės institucijas dėl reikšmingos informacijos pateikimo bei rengiant procesinius dokumentus. Siekiant identifikuoti Europos teisminėse institucijose (Europos Sąjungos Teisingumo Teisme, Europos Sąjungos Bendrajame Teisme ir Europos laisvosios prekybos asociacijos teisme) svarstomų bylų aktualumą Lietuvos interesams, galimą poveikį nacionalinei teisei bei įvertinti tikslingumą dalyvauti bylose, 2019 m. valstybės institucijoms persiųsta 1 127 Europos teisminėse institucijose nagrinėjamos bylos ir šių teismų sprendimai.

2019 m. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas priėmė sprendimus 24 bylose, kuriose atstovauta Lietuvos Respublikos Vyriausybės pozicijai, 16 priimtų sprendimų buvo visiškai arba iš dalies pritarta atstovautai Lietuvos Respublikos Vyriausybės pozicijai.

Teisingumo ministerija prisidėjo prie teisės sistemos skaidrumo ir veiksmingumo didinimo parengusi individualaus konstitucinio skundo institutą įteisinančius ir Konstitucijos 2019 m. pataisas įgyvendinančius įstatymų pakeitimų projektus. Vadovaujantis 2019 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojusio naujo teisinio reguliavimo nuostatomis, fiziniai ir juridiniai asmenys turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl įstatymo ar kito Seimo akto, Respublikos Prezidento ar Vyriausybės akto, jeigu jų pagrindu priimtas sprendimas pažeidė šio asmens konstitucines teises ar laisves. Šią galimybę asmuo turės tik pasinaudojęs visomis teisinės gynybos priemonėmis. Individualus konstitucinis skundas turės būti paduotas per 4 mėnesius nuo įsiteisėjusio galutinio ir neskundžiamo teismo sprendimo priėmimo dienos. Jeigu Konstitucinis Teismas išnagrinėjęs asmens kreipimąsi priims sprendimą, kad įstatymas arba kitas teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, tokiu atveju atsirastų pagrindas atnaujinti procesą dėl pažeistų to asmens konstitucinių teisių ar laisvių įgyvendinimo.

Seime priimti Teisingumo ministerijos parengti Civilinio proceso kodekso ir Vartotojų teisių apsaugos įstatymo pakeitimai, kuriais siekiama tobulinti grupės ieškinių civiliniame procese institutą. Priimtuose įstatymuose atsakoma tam tikrų perteklinių ribojimų priimant grupės ieškinį, taip siekiant greitesnio, efektyvesnio ir patrauklesnio proceso. Grupės ieškinys padeda daug greičiau išspręsti susidariusią teisinę problemą ir sumažinti teismų darbo krūvį, nes nereikia nagrinėti kelių ar keliolikos asmenų individualių ieškinių dėl, pavyzdžiui, neįvykusio koncerto ar atšauktos turistinės kelionės.

2019 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Mediacijos įstatymas, kuriuo skatinamas ir efektyvinamas mediacijos taikymas civiliniuose ginčiuose, įtvirtinta vieninga mediacijos sistema. 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojo Mediacijos įstatymo pakeitimai, numatantys privalomosios mediacijos taikymą šeimos ginčiuose, 2019 m. buvo aktyviai ruošiamasi šios naujovės taikymui, be kita ko, įgyvendinant Europos Sąjungos fondų lėšomis finansuojamą projektą „Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtra“ (plačiau žr. toliau nurodytą konkretaus veiksmo – Alternatyvių ginčų sprendimų taikymo išplėtimas civiliniame procese ir įteisinimas administraciniame procese – įgyvendinimo aprašymą).

2019 m. priimtas įstatymų paketas, reglamentuojantis naują politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo tvarką. Nauja tvarka bus skaidresnė ir sudarys patikimesnę užkardą galimai korupcijai, bus atidžiau kontroliuojama, iš kokių šaltinių lėšas gauna partijos ir kaip tie pinigai išleidžiami. Už neteisėtą politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimą numatyta administracinė ir baudžiamoji atsakomybė. Jeigu partija panaudotų lėšas iš neleistinų finansavimo šaltinių, Vyriausioji rinkimų komisija galės priimti sprendimą, kad tos lėšos būtų pervestos į valstybės biudžetą. Visos partijos išlaidos, išskyrus išlaidas politinei kampanijai finansuoti, turės būti apmokamos tik iš politinės partijos banko einamosios sąskaitos ir tik banko pavedimu. Politinės partijos, kurios

gauna valstybės biudžeto asignavimus ir yra laikomos perkančiosiomis organizacijomis, savo interneto svetainėje turės skelbti visas pagal Viešųjų pirkimų įstatymą sudarytas sutartis.

Teisingumo ministerija atliko sisteminę Baudžiamojo kodekso peržiūrą, kuria siekiama baudžiamąją politiką grįsti šiuo metu aktualiais šalies ekonominiais rodikliais, taikyti baudžiamąją atsakomybę tik kaip kraštutinę priemonę ir nustatyti adekvačias bausmes už nepavojingas nusikalstamas veikas, taip pat nukreipti teisėsaugos ir teismų resursus pačių sudėtingiausių ir didžiausią žalą darančių nusikalstamų veikų tyrimui ir nagrinėjimui. Parengtos didelės apimties Baudžiamojo kodekso ir kitų įstatymų pataisos metų pabaigoje pateiktos derinti suinteresuotoms institucijoms. Projektus planuojama priimti Seimo 2020 m. pavasario sesijoje.

Seimas 2020 m. sausio 14 d. priėmė Teisingumo ministerijos kartu su Vyriausiąja rinkimų komisija parengtus Seimo, Respublikos Prezidento, Europos Parlamento, Savivaldybių tarybų rinkimų, Referendumo ir Piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos įstatymų pakeitimus. Įstatymai pakeisti siekiant užtikrinti skirtingas negalias turinčių rinkėjų aktyviają rinkimų teisę, įgyvendinti Bendrajame duomenų apsaugos reglamente įtvirtintus asmens duomenų tvarkymo reikalavimus, paskatinti piliečius dalyvauti rinkimų apylinkių ir apygardų komisijose (pasiūlius jiems didesnę darbo užmokestį).

Seimui priėmus Teisingumo ministerijos parengtą Europos politinių partijų ir Europos politinių fondų įstatymą bei jį lydintį teisės aktą, nuo 2019 m. spalio 1 d. Lietuvoje Europos politines partijas bus galima įtraukti į Juridinių asmenų registrą. Taip užtikrintas Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento dėl Europos politinių partijų ir Europos politinių fondų statuto ir finansavimo tinkamas įgyvendinimas Lietuvoje.

2019 m. pakeisti Nekilnojamo turto ir Hipotekos registrų nuostatai. Pakeitimai sudaro galimybes asmenims iš varžytinių įsigyti nekilnojamąjį turtą pasinaudojant skolintomis lėšomis. Asmenys, norintys iš varžytinių įsigyti nekilnojamąjį turtą pasinaudodami skolintomis lėšomis, iki šiol to padaryti negalėjo, kadangi teisės aktuose nebuvo numatytos galimybės įkeisti tokį turtą, kol už jį nebus pilnai atsiskaityta. Šių metų pradžioje Seimas priėmė Teisingumo ministerijos parengtas Civilinio ir Civilinio proceso kodeksų pataisas, leidžiančias varžytinėse pirkti nekilnojamąjį turtą skolintomis lėšomis. Šios pataisos įsigaliojo 2019 m. liepos 1 d. Šios pataisos leis didesniai asmenų ratui įsigyti nekilnojamą turtą iš varžytinių bei efektyviau užtikrins tiek skolininko, tiek išieškotojo turtinių interesų apsaugą.

2019 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojo nauja Sprendimų vykdymo instrukcija, kurioje nustatyti mažesni ir skaidresni skolų išieškojimo įkainiai, leisianti išieškojimo procesą padaryti pigesnę ir skaidresnę. Naujoje sprendimų vykdymo instrukcijoje atsisakyta papildomų vykdymo išlaidų, kurios nebus mokamos už perteklinius ir ekonomiškai nepagrįstus vykdymo veiksmus, be to – maksimalus vykdymo išlaidų dydis proceso šalims bus žinomas iš anksto. Papildomas išlaidas bus galima skaičiuoti tik tuomet, kai jos objektyviai patiriamos ir kurias antstolis sumoka tretiesiems asmenims (pašto išlaidos, bankiniai pervedimai, turto ekspertizės ir t. t.).

Teisingumo ministerija per 2019 m. pagal savo kompetenciją dalyvavo teismuose nagrinėjant 322 bylas atsakovo ar trečiojo asmens teisėmis (iš jų 174 civilinės bylos ir 148 administracinės bylos). Pagrindinės bylų kategorijos: dėl teismo veiksmais padarytos žalos atlyginimo, dėl ministerijos ir ministro priimamų sprendimų teisėtumo (dėl antstolių, notarų drausminės atsakomybės, dėl civilinės būklės aktų pakeitimo, dėl pareigūnų nušalinimo nuo pareigų ir kt.), dėl teismo sprendimų galimo vykdymo užtikrinimo (dėl neteisėtų statybų). 11 kartų Teisingumo ministerijai buvo atstovaujama Lietuvos administracinių ginčų komisijoje. Pažymėtina, kad 79 proc. bylų, kuriose buvo atstovauta, laimėtos.

Administruodama asignavimus žalai dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų atlyginti, per 2019 m. Teisingumo ministerija asmenims išmokėjo 1 189,2 tūkst. eurų, iš jų pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) sprendimus 37 asmenims 223,1 tūkst. eurų, pagal Lietuvos Respublikos teismų sprendimus – 482 asmenims atlyginta žalos už 966,1 tūkst. eurų, dėl netinkamų kalinimo sąlygų išmokėta 466 tūkst. eurų. Taip pat buvo įvykdyta 17 taikos sutarčių (sudarytų teismo ir ne teismo tvarka). 2019 m. buvo dažnai kreipiamasi į teismus dėl žalos, atsiradusios dėl netinkamų kalinimo sąlygų, dėl kelionių organizatorių bankrotais padarytos žalos atlyginimo, taip pat daugėja atvejų, kai yra kreipiamasi į teismus dėl kitų valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (teismų ir kitų institucijų), didėja reiškiami reikalavimai ir sudėtingėja ginčai (bylose keliami klausimai dėl kelių institucijų atsakomybės, kai reikia nustatinėti, kuri institucija yra atsakinga; dėl kelių teisės institutų taikymo, dėl tarptautinių teismų praktikos laikymosi, dėl norminių teisės aktų teisėtumo).

Per 2019 m. Teisingumo ministerija parengė 255 sprendimus dėl smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo (188 sprendimus kompensuoti ir 77 sprendimus nekompensuoti padarytos žalos). Dažniausiai buvo kreipiamasi dėl gyvybės atėmimo, sunkių sveikatos sutrikdymų, nusikaltimų varžančių seksualinio apsisprendimo laisvę ir šiais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo. Kompensacijoms išmokėta 628 tūkst. eurų. 90 proc. sprendimų priimta nustatytais terminais, 2 sprendimai buvo apskūsti Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka. 2019 m. pateikti 172 ieškiniai/kt. procesiniai dokumentai dėl išmokėtų kompensacijų grąžinimo regresu tvarka.

2019 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybei buvo perduotos 3 naujos Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komiteto bylos ir 30 naujų EŽTT bylų, taip pat buvo tęsiamas darbas su ankstesniais metais perduotomis bylomis, visose jose teikiant informaciją apie perduotas bylas, kreipiantis į susijusias institucijas dėl bylai reikšmingos informacijos pateikimo bei rengiant procesinius dokumentus. 2019 m. 5 EŽTT bylose buvo sudaryti taikūs susitarimai, 2 EŽTT bylose buvo pateiktos Vyriausybės vienašalės deklaracijos.

2019 m. EŽTT sprendimų vykdymas buvo koordinuojamas iš viso 89 bylose, 3 iš jų Europos Tarybos Ministrų Komitetas taiko sustiprintą priežiūrą. Buvo imtasi priemonių, siekiant įvykdyti visas EŽTT sprendimuose numatytas individualiąsias priemones bei pažeidimų priežastis šalinančias bendrąsias priemones. Apie visus vykdymo veiksmus buvo teikiama informacija Europos Tarybos Ministrų Komitetui. 2019 m. vykdymo priežiūra pabaigta 26 bylose. 2019 m. pagal 20 EŽTT sprendimų išmokėta 223,1 tūkst. eurų.

2 strateginis tikslas: Padidinti teisinių institucijų paslaugų patogumą vartotojams ir jų efektyvumą

2 lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir ataskaitinių metų Biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

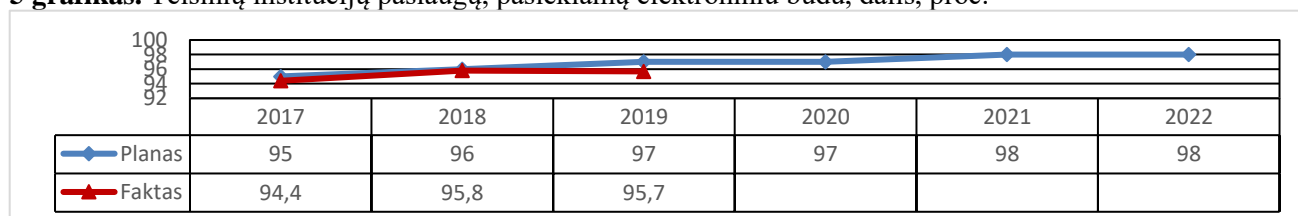
Programos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. Eur)			
		Patvirtintas asignavimų planas	Patikslintas asignavimų planas*	Faktiškai panaudota asignavimų	Panaudota asignavimų nuo asignavimų, nurodytų patikslintame plane, dalis (proc.)**
1	2	3	4	5	6
02-001	Paslaugos gyventojams ir verslui	6 566	6 690,7	6 544,3	97,8
<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>		0	-	-	-
02-007	Paslaugos gerinti ginčų nagrinėjimą	7 843	9 376,3	9 363,9	99,9
<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>		0	-	-	-

Programoje 02-001 „Paslaugos gyventojams ir verslui“ 2019 m. patvirtintų asignavimų plano patikslinimai sudaro mažiau nei 5 proc. nuo patvirtinto plano. Per 2019 m. panaudota 97,8 proc. patikslintų asignavimų.

Programoje 02-007 „Paslaugos gerinti ginčų nagrinėjimą“ 2019 m. patvirtintų asignavimų plano patikslinimai sudaro 19,5 proc. nuo patvirtintų asignavimų. Programos asignavimai padidėjo dėl papildomai skirtų lėšų (Vyriausybės rezervo lėšų, persikirstytų kitų Teisingumo ministerijos vykdomų programų lėšų) priemonei *Sumokėti užmokesį už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir valstybės užtikrinamą neteisminį taikinamąjį tarpininkavimą (įskaitant advokatų, nuolat teikiančių antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, išlaikymo išlaidas) ir atlyginti kitas antrinės teisinės pagalbos išlaidas* įgyvendinti, siekiant sumokėti advokatams užmokesį už suteiktą valstybės garantuojamą antrinę teisinę pagalbą.

Efeko kriterijai:

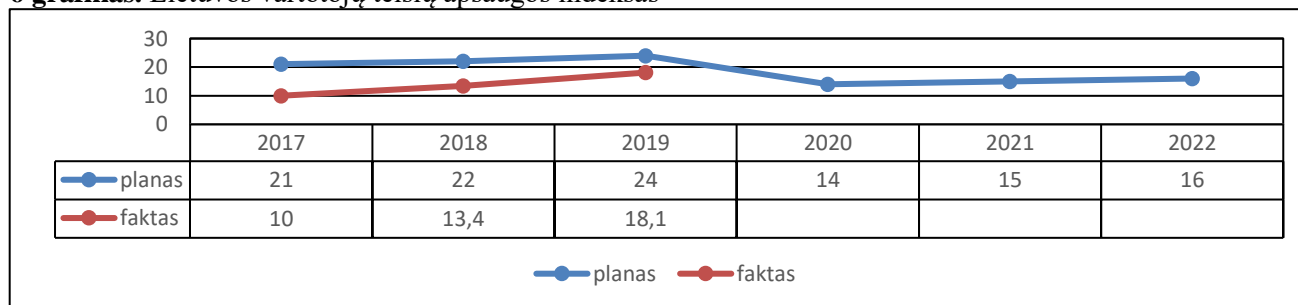
5 grafikas. Teisinių institucijų paslaugų, pasiekiamų elektroniniu būdu, dalis, proc.

Teisingumo ministerijos duomenys.

Institucijos nuolat siekia, kas asmenims būtų kuo paprasčiau ir lengviau pasinaudoti jų teikiamomis paslaugomis. Tad šiuo metu net 96 proc. teisingumo ministro valdymo sričių institucijų teikiamų paslaugų yra pasiekiamos elektroniniu būdu. 2019 m. situaciją lyginant su 2018 m. matome, kad rodiklio reikšmė nežymiai pamažėjo (nuo 95,8 2018 m. iki 95,7 proc. 2019 m.). Tačiau pažymėtina, kad nežymų rodiklio reikšmės pasikeitimą lėmė ne atlikti pokyčiai perkelti paslaugas į elektroninę erdvę, o paslaugų, kurias galima perkelti į elektroninį lygį, sąrašo pasikeitimai. Pastebėtina, kad kai kurios įstaigos jau yra perkėlusios visas savo paslaugas, kurias galima teikti el. būdu, tad didelio rodiklio kitimo artimiausiais metais nesitikima, tačiau vykdomi valstybės garantuojamos teisinės pagalbos paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę procesai, kuriant Teisinės pagalbos paslaugų informacinę sistemą (TEISIS).

6 grafikas. Lietuvos vartotojų teisių apsaugos indeksas

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos duomenys.

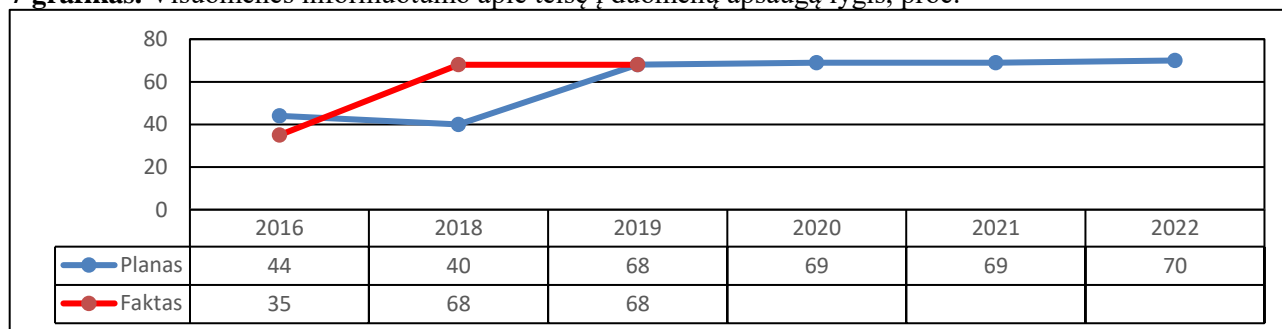
Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos užsakymu 2019 m. pabaigoje atlikta vartotojų ir ūkio subjektų nuomonių apklausa apie vartotojų teises parodė, kad bendra situacija vartotojų teisių apsaugos srityje pagerėjo – bendras Lietuvos vartotojų teisių apsaugos indeksas 2019 m. siekė +18,1 (2018 m. +13,4).

Bendras Lietuvos vartotojų teisių apsaugos indeksas yra skaičiuojamas remiantis atskirais indeksais, kurių reikšmės 2019 m. buvo: vartotojų teisių pažeidimų indeksas +62,1, informuotumo apie vartotojų teises indeksas +19,1 Lietuvos vartotojų teisių apsaugos sistemos vertinimo indeksas +26,7.

Per metus ženkliai pagerėjo vartotojų aktyvumo indeksas – 35,5 (2018 m. – 59,4), tačiau sumažėjo vartotojų informuotumo indeksas bei vartotojų pažeidimų indeksas.

Planinės 2020–2022 m. reikšmės nustatytos atsižvelgiant į Valstybinėje vartotojų apsaugos plėtros 2019–2027 metų programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. liepos 10 d. nutarimu Nr. 728 „Dėl Valstybinės vartotojų apsaugos plėtros 2019–2027 metų programos patvirtinimo“, patvirtintas šio kriterijaus planines reikšmes.

7 grafikas. Visuomenės informuotumo apie teisę į duomenų apsaugą lygis, proc.

Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos duomenys.

Duomenų apsaugos reformos fone 2018 m. išaugęs gyventojų informuotumas duomenų apsaugos srityje išliko toks pat aukštas ir 2019. 2019 m. pabaigoje Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos iniciatyva atlikto reprezentatyvaus Lietuvos gyventojų tyrimo duomenimis, visuomenės informuotumo apie teisę į duomenų apsaugą lygis nepakito ir siekė 68 proc. (2016 m. – 35 proc.). Svarbu atkreipti dėmesį, kad šis rodiklis yra aukštesnis tarp skaitmenine prasme aktyvesnių žmonių. Jis siekia net 73 proc. tarp 18-45 metų Lietuvos gyventojų. Daugiau kaip pusė (57 proc.) apklaustųjų apie asmens duomenų apsaugą sužino iš televizijos, 52 proc. – iš internetinės žiniasklaidos, 30 proc. – iš kitų asmenų, 20 proc. – iš socialinių tinklų.

Visuomenės informuotumo asmens duomenų apsaugos klausimais lygis parodo, kiek asmenys žino apie savo teises ir jiems tenkančias pareigas. Asmens žinojimas apie savo teises yra labai svarbus žingsnis siekiant tokių teisių gynimo ir užtikrinimo. Asmuo, žinantis apie savo teises, susijusias su duomenų apsauga, gali prevenciškai imtis priemonių, užkertančių kelią jo teisės į asmens duomenų apsaugą pažeidimams, reikalauti iš kitų asmenų, tvarkančių jo duomenis, laikytis nustatytų reikalavimų ir teikti atitinkamą informaciją, siekti apginti savo pažeistas teises kreipdamasis į priežiūros instituciją ir į teismą. Asmenų, tvarkančių kitų asmenų duomenis, informuotumas apie jiems tenkančias pareigas gali padėti išvengti galimų asmens teisės į duomenų apsaugą pažeidimų ir yra būtina prielaida siekiant užtikrinti aukštą duomenų apsaugos lygį.

Svarbiausi darbai:

Duomenų apsauga

2019 m. lapkritį Seimas ratifikavo protokolą, kuriuo iš dalies keičiama 1981 m. Europos Tarybos konvencija dėl asmens apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (toliau – Konvencija). Atnaujinta konvencija padės sustiprinti duomenų apsaugos priežiūrą ne tik Europos Sąjungoje, bet ir Europos Tarybai priklausančiose valstybėse. Šio protokolo tekstas yra suderintas su Bendroju duomenų apsaugos reglamentu, įsigaliojusiu visose Europos Sąjungos valstybėse praėjusių metų gegužę. Atnaujintoje Konvencijoje tiksliau apibrėžti teisėto duomenų tvarkymo principai ir dar labiau sustiprinta tam tikrų kategorijų asmens duomenų apsauga. Pavyzdžiui, griežtesni reikalavimai taikomi genetinių ir biometrinių duomenų, atskleidžiančių informaciją, susijusią su rasine ar etnine kilme, politiniais, religiniais ar kitais įsitikinimais, naryste profesinėje sąjungoje, sveikata ar lytiniu gyvenimu, siekiant apsaugoti žmones nuo diskriminavimo bei kitų pavojų. Konvencijos pakeitimai leis padidinti bendrą duomenų apsaugos lygį, numatyti papildomas apsaugos priemones, taip pat sustiprinti asmens teises, susijusias su skaidrumu ir prieiga prie duomenų.

Vartotojų teisių apsauga

2019 m. siekiant stiprinti vartotojų teisių apsaugą elektroninėje erdvėje, VVTAT įgyvendino šias priemones:

- patikrino 152 interneto svetaines, kuriose siūlomos vartojimo prekės ir paslaugos (2018 m. – 128). Dažniausi pažeidimai nustatyti dėl pateiktos neteisingos ar klaidinančios informacijos (pardavėjų, paslaugų teikėjų kontaktinių duomenų nepateikimo, subjekto, nagrinėjančio vartojimo ginčus neteisimine tvarka, nenurodymo ir pan.). Verslininkams pateiktos rekomendacijos dėl neatitikimų šalinimo, o jų nesilaikantiems skirtos ekonominės sankcijos.

- parengė atmintinę verslui apie tinkamą Reglamento (ES) 2018/302 dėl nepagrįsto geografinio blokavimo ir kitų formų diskriminavimo dėl klientų pilietybės, gyvenamosios vietos arba įsisteigimo vietos vidaus rinkoje problemos sprendimo nuostatų įgyvendinimą.

2019 m. vykdydama *sutarčių sąlygų vertinimą bei nesąžiningos komercinės veiklos ir reklamos stebėseną* VVTAT:

- įvertino 30 kelionių organizatorių su vartotojais sudaromų sutarčių nesąžiningų sąlygų taikymo požiūriu (34 sutartys).

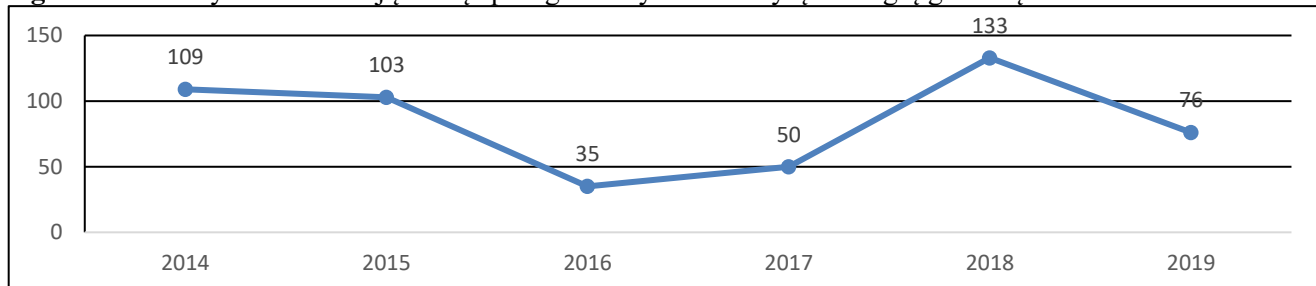
- vykdė kelionių organizatorių ar jų tarpininkų interneto tinklalapiuose vartotojams pateikiamos informacijos apie siūlomas išigyti keliones vertinimą nesąžiningos komercinės veiklos požiūriu.

- atliko nuomonės formuotojų (*influencerių*) stebėseną, vertinant socialiniuose tinkluose ar jų tinklaraščiuose skelbiamos informacijos atitikimą Reklamos įstatymo reikalavimams. Atlikusi stebėseną VVTAT parengė Reklamos žymėjimo socialinėje erdvėje gaires, kurių tikslas – pateikti rekomendacijas ir atkreipti nuomonės formuotojų dėmesį į svarbiausius reklaminių įrašų rengimo, skelbimo ir jų žymėjimo aspektus bei padėti jiems tinkamai įgyvendinti teisės aktų reikalavimus.

Ne maisto produktų rinkos priežiūros srityje:

- Vykdydant rinkos priežiūrą didžiausias dėmesys buvo skiriamas prioritetų nustatymui, orientuojantis į labiausiai rizikingas sritis, kur potencialiai didžiausia žalos vartotojams atsiradimo galimybė. Nustatyta ir paskelbta nesaugiais 76 gaminiai (2018 m. – 133; 2017 m. – 50; 2016 m. – 35).

8 grafikas. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nustatytų nesaugių gaminių skaičius

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos duomenys

- Parengta ir atnaujinta 25 kontroliniai klausimynai. Naudojant kontrolinius klausimynus atlikta 63,2 proc. patikrinimų palyginti su visais patikrinimais.

- Surengti 48 seminarai ir suteiktos 1 766 konsultacijos verslininkams, kurių metu klausytojai buvo supažindinti su VVTAT veikla, reikalavimais mažmeninei prekybai, turizmo rinkos priežiūra, vežimo, grožio paslaugų ginčų nagrinėjimo ypatumais, nesąžiningos komercinės veiklos požymiais, reikalavimais reklamai, žaislų saugai ir ženklavimui, vartotojų ginčų sprendimu ne teismo tvarka, nuotolinės prekybos reikalavimais ir kt.

- VVTAT 2019 m. atliko tolerancijos korupcijai tyrimą, kuriuo siekiama nustatyti VVTAT specialistų tolerancijos korupcijai indeksą.

Vartojimo ginčų sprendimo ne teisme procedūros tobulinimas, skatinant didesnę verslo ir (ar) vartotojų asociacijų įsitraukimą taikiai sprendžiant vartojimo ginčus:

- Siekiant paskatinti verslo savireguliaciją bei išplėsti alternatyvaus ginčų sprendimo subjektų sąrašą, vyko susitikimai su asocijuotomis verslo struktūromis ir vartotojų asociacijomis. Parengti siūlymai dėl neteisminio ginčų sprendimo mechanizmo tobulinimo.

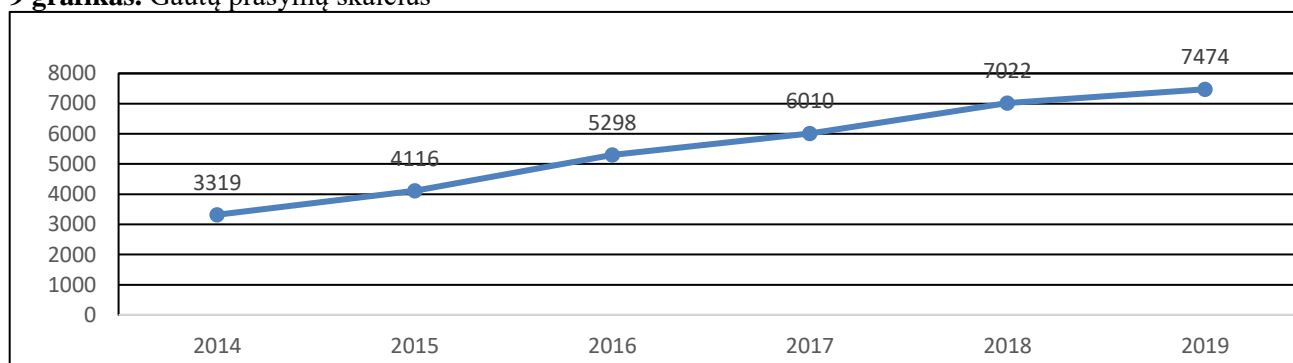
- VVTAT vartotojų ginčų sprendimo ne teisme tvarka išnagrinėti 4 726 vartotojų ir pardavėjų, paslaugų teikėjų ginčai vartojimo ginčų sprendimo ne teisme tvarka (2018 m. – 4 559). Iš jų taikiai išspręsta 43 procentai ginčų. Pastebėtina, kad taikiai išspręstamų ginčų skaičius 2019 m. sumažėjo, ir išaugo nepagrįstų vartotojų prašymų skaičius.

- Įvyko susitikimų su didžiosiomis avalyne prekiaujančiomis bendrovėmis Lietuvoje ciklas – aptartos problemos šioje srityje, galimi sprendimo būdai dėl ginčų skaičiaus mažinimo galimybių, parengtos gairės avalynės pardavėjams

2019 m. VVTAT įgyvendinant Europos Komisijos kofinansuojamą projektą, buvo atliktas Vartotojų elgsenos tyrimas, kurio rezultatai parodė, kad net 74 proc. Lietuvos gyventojų mano, jog vienos ES šalys gauna geresnės kokybės (tų pačių prekės ženklų) maisto produktus nei kitos. VVTAT planuoja tęsti pradėtą veiklą šioje srityje, inicijuojant dialogą su pardavėjais, gamintojų atstovais.

2018–2019 m. Valstybės kontrolė atliko vartotojų teisių apsaugos sistemos auditą ir 2019 m. liepos 16 d. pateikė valstybinio audito ataskaitą „Ar užtikrinama vartotojų teisių apsauga“. VVTAT skirtose Valstybės kontrolės rekomendacijose nurodyta stiprinti prevencinę veiklą, įvertinant visų vartojimo sričių ir ūkio subjektų rizikingumą. Siekiant didinti vartotojų informuotumą, rekomenduojama parengti vartotojų švietimo organizavimo ir koordinavimo tvarkos aprašą, kuriame būtų nustatyta, kaip turėtų būti identifikuojami vartotojų švietimo poreikiai, planuojamos švietimo priemonės ir vertinamas įvykdytų švietimo priemonių rezultatyvumas. Pagrindiniai iššūkiai VVTAT veikloje yra susiję su vis didėjančiu vartotojų prašymų skaičiumi. Lietuvoje vartojimo ginčus ne teismo tvarka nagrinėja 5 ginčų nagrinėjimo subjektai, ir VVTAT tenkantis vartotojų prašymų skaičius sudaro 84 procentus visų išnagrinėtų vartojimo ginčų. 2019 m. VVTAT ėmėsi organizacinių priemonių (įvykdyta struktūros pertvarka, patobulinti vidaus teisės aktai, optimizuotos dokumentų valdymo procedūros, ir kt.), siekiant sutrumpinti ginčų nagrinėjimo ir sprendimų priėmimo terminus. Tačiau šiai problemai spręsti būtina inicijuoti ir teisės aktų pakeitimus, ypač turint omenyje didėjantį nepagrįstų vartotojų prašymų skaičių ir mažėjant taikiai išsprendžiamų ginčų daliai.

9 grafikas. Gautų prašymų skaičius

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos duomenys

Atsižvelgiant į naujas VVTAT funkcijas, susijusias su interneto tinklalapių blokavimu, kontroliniais pirkimais, svarbu tobulinti specialistų kvalifikaciją ir įgūdžius, ypač atliekant stebėseną internetinėje erdvėje ir fiksuojant vartotojų teisių pažeidimus. Planuojama ir toliau organizuoti pareigūnų mainus, keistis patirtimi su kitų ES valstybių narių kolegomis.

Stiprinti vartotojų teisių apsaugą numatoma ir 2019 m. patvirtintoje Valstybinėje vartotojų apsaugos plėtros 2019–2027 metų programoje. Programoje keliami keturi tikslai, kurie leis užtikrinti aukštesnę vartotojų teisių apsaugos lygį, plėtoti vartojimo ginčų neteisminį sprendimą, įtraukti socialinius partnerius, ugdyti atsakingus ir gebančius kritiškai mąstyti vartotojus bei skatinti sąžiningą verslininkų veiklą.

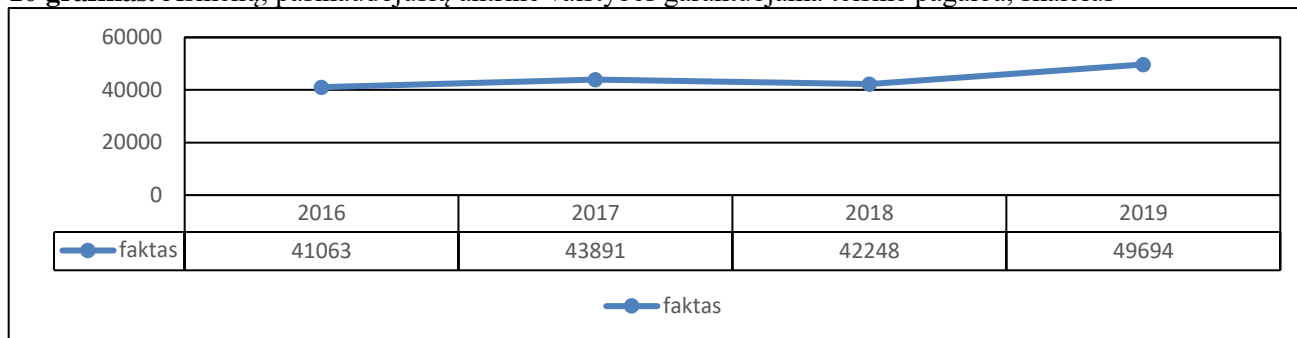
Valstybės garantuojama teisinė pagalba

Valstybė garantuoja asmenims pirminę ir antrinę teisinę pagalbą. Pirminė teisinė pagalba – tai teisinės informacijos, teisinių konsultacijų teikimas, taip pat valstybės ir savivaldybių institucijoms skirtų dokumentų, išskyrus teisinius dokumentus, rengimas. Pirminės teisinės pagalbos teikimą užtikrina savivaldybės.

Per 2019 m. pirminė valstybės garantuojama teisinė pagalba buvo suteikta 38 151 asmeniui, 2018 m. – 41 157 asmenims, 2017 m. – 42 506 asmenims. Palyginus 2019 m. ir 2018 m., matyti, jog asmenų, kuriems suteikta pirminė teisinė pagalba skaičius sumažėjo 3 006. Tikėtina, kad šis besikreipusiųjų sumažėjimas yra susijęs su gerėjančiu asmenų skaitmeninio raštingumo lygiu ir gebėjimais savarankiškai aktualią teisinę informaciją rasti internete.

Antrinė teisinė pagalba – tai valstybės garantuojama advokato pagalba teisiniame procese: dokumentų rengimas, gynyba ir atstovavimas bylose, įskaitant vykdymo procesą, taip pat asmenų interesų atstovavimas sprendžiant ginčą ne teisme.

10 grafikas. Asmenų, pasinaudojusių antrine valstybės garantuojama teisine pagalba, skaičius

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos duomenys

2019 m. antrine teisine pagalba pasinaudojo 49 694 asmenys, tai asmenys, kuriems antrinė teisinė pagalba paskirta esant būtinojo gynėjo/įgaliotojo atstovo dalyvavimo pagrindams (33 985) ir asmenų, pasinaudojusių antrine teisine pagalba, kuomet Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba priėmė sprendimą teikti antrinę teisinę pagalbą (15 709). Palyginus su 2018 m. tokių asmenų skaičius išaugo net 17,6 proc. Pažymėtina, kad valstybės garantuojamos teisinės pagalbos apimtys išaugo dėl ženkliai padidėjusio būtinojo gynėjo dalyvavimo, kai ikiteisminio tyrimo teisėjai, prokurorai ar teismas pagrįstai prašė Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos parinkti advokatą konkrečioje baudžiamosioje byloje, atvejų skaičiaus. Tokių atvejų per 2019 m. išaugo net 36 proc. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos priimtų sprendimų suteikti antrinę teisinę pagalbą skaičius 2019 m. sumažėjo palyginti su 2018 m., nuo 17 304 iki 15 709. Valstybės garantuojama teisinė pagalba suteikia galimybę asmenims, negalintiems savarankiškai apginti savo teisių ir teisėtų interesų, siekti teisingumo, tuo pačiu prisidedant prie teisinės sistemos veiklos gerinimo.

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo procesas 2019 m. vertintinas gerai. Gauti 18 002 prašymai suteikti antrinę teisinę pagalbą, iš jų priimti 15 709 sprendimai suteikti antrinę teisinę pagalbą ir 1 533 sprendimai atsisakyti teikti antrinę teisinę pagalbą. 98,09 proc. sprendimų priimta per įstatymo nustatytą terminą. Maksimalaus rezultato nepavyko pasiekti dėl žmogiškų išteklių trūkumo ir darbuotojams tenkančio didelio darbo krūvio. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba 2019 m. gavo 17 skundų dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo kokybės, kas sudaro 0,12 proc. nuo sprendimų suteikti antrinę teisinę pagalbą skaičiaus. Rezultatas yra geresnis nei planuota, o taip pat pastebima pagrįstų skundų mažėjimo dėl advokatų veiklos kokybės mažėjimo tendencija (2018 m. gauti 26 skundai, 2017 m. – 59 skundai). 2019 m. išaugo prašymų pakeisti advokatą skaičius – 856 atvejais buvo pakeistas advokatas, teikiantis teisinę pagalbą, kas sudarė 5,45 proc. nuo sprendimų suteikti antrinę teisinę pagalbą skaičiaus. Palyginti su 2018 m., tai prastesnis rezultatas (2017 m. – 4,1 proc.), tačiau reikia pažymėti, kad didžioji advokatų pakeitimo atvejų dalis yra sąlygota aplinkybių, kurių nėra galimybės numatyti ar kontroliuoti (pavyzdžiui, advokato mirtis, liga, advokatės vaiko priežiūros atostogos, sutarčių nutraukimas).

Nuo 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojus naujos redakcijos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymui, praplečiamas asmenų ratas teisei pagalbai gauti – pakeitimais numatyta, jog valstybės garantuojamą antrinę teisinę pagalbą gali gauti ne tik vaiko tėvai, dėl kurių valdžios apribojimo ar jos panaikinimo sprendžia teismas, taip pat ir vaiko tėvai ar kiti jo atstovai pagal įstatymą, kai teismas nagrinėja bylą dėl leidimo paimiti iš jų vaiką. Taip sudarytos veiksmingesnės ir paprastesnės sąlygos asmenims pasinaudoti antrine teisine pagalba. 2019 m. liepos 11 d. Seimui priėmus Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pataisas daugiau asmenų galės naudotis valstybės garantuojama teisine pagalba baudžiamosiose bylose. Baudžiamosiose bylose antrinę teisinę pagalbą galės gauti ir asmenys, kuriems anksčiau tokia pagalba buvo suteikta, tačiau jie neapmokėjo apskaičiuotų teisinės pagalbos teikimo išlaidų. Įstatymu įgyvendinamas Konstitucinio Teismo nutarimas, skelbiantis, kad įstatymo nuostata, jog žmogus nebegali gauti antrinės teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose, nes yra neapmokėjęs jau suteiktos teisinės pagalbos išlaidų ar jų dalies, prieštarauja konstituciniam teisės į gynybą principui.

2019 m. kelis kartus patikslinta ir advokatų užmokesčio mokėjimo tvarka, siekiant efektyviau naudoti lėšas valstybės skiriamų advokatų užmokesčiui. Vyriausybės patvirtintose taisyklėse numatyta, kiek laiko advokatas gali skirti konkrečiai teisei paslaugai atlikti, nustatomos maksimalios darbo laiko už konkrečią teisinę paslaugą ribos: papildomas laikas procesiniam veiksmui (išskyrus laiką, skirtą dalyvauti ikiteisminio tyrimo veiksmuose ir teismo posėdžiuose) negali 0,5 karto viršyti taisyklėse bylos konkrečiam procesiniam veiksmui skirto laiko, išskyrus baudžiamąsias bylas dėl tyčinių sunkių ir labai sunkių nusikaltimų (pavyzdžiui, Sausio 13-osios). Pastarosiose bylose papildomas laikas procesiniam veiksmui (išskyrus laiką, skirtą dalyvauti ikiteisminio tyrimo

veiksmuose ir teismo posėdžiuose) negali 2 kartus viršyti taisyklėse bylos konkrečiam procesiniam veiksmui skirto laiko. Nuo 2020 m. sausio 1 d. nuo 13 eurų iki 16 eurų padidintas užmokesčio bazinis dydis, pagal kurį apskaičiuojamas advokatams už antrinės teisinės pagalbos teikimą mokamas užmokestis, taip pat iš faktinio antrinės teisinės pagalbos teikimo laiko sąvokos išbrauktas laikas, skiriamas kelionei į antrinės teisinės pagalbos teikimo ar procesinių veiksmų atlikimo vietą ir susipažinimui su byla.

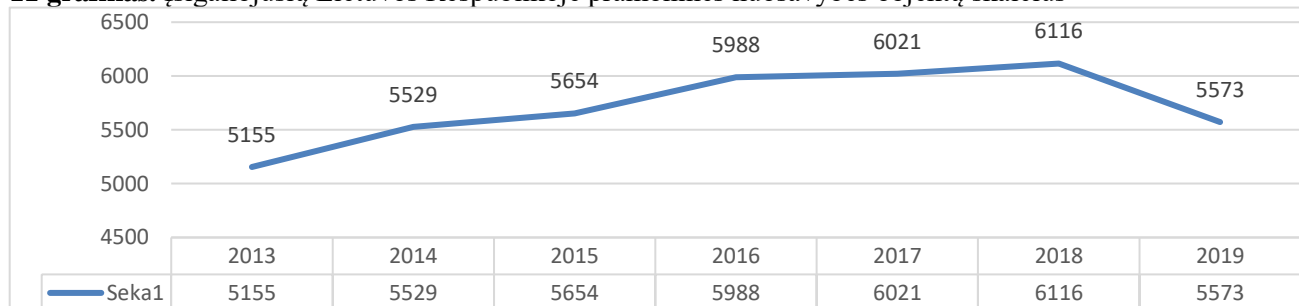
Pramoninės nuosavybės apsauga

2019 m. Valstybinis patentų biuras (toliau – VPB), siekdamas įgyvendinti vieną svarbiausių kokybės tikslų - padidinti paslaugų prieinamumą elektroninėje erdvėje, daug dėmesio skyrė naudotojų poreikių analizei bei sprendimų šiems poreikiams tenkinti paieškai. Visos VPB teikiamos paslaugos yra pasiekiamos elektroniniu būdu, todėl 2019 m. įvertinus naudotojų poreikius ir pasiūlymus buvo tobulinami elektroninių paslaugų funkcionalumai, plečiamos teikiamos elektroninės paslaugos (įdiegta 13 naujų paslaugų) sukuriant naudotojams galimybes greitai ir patogiai atlikti visus reikalingus registravimo procedūrinius veiksmus. 2019 m. pastebėtas padidėjęs VPB elektroninių paslaugų sistemos naudojimo aktyvumas – 79 proc. nuo visų prašymų, kurie gali būti paduoti elektroniniu būdu, buvo pateikti elektroniskai (2018 m. tokių prašymų buvo 76 proc., 2017 m. – 59 proc.).

2019 m. daugiausia dėmesio skirta prekių ženklų reformos Lietuvoje įgyvendinimui. 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Prekių ženklų įstatymas, kuriuo buvo pakeistos materialinės prekių ženklų teisės nuostatos ir prekių ženklų registravimo procedūros, VPB pradėjo vykdyti privalomą ikiteisminę ginčų dėl prekių ženklų registracijos negaliojimo ar panaikinimo nagrinėjimo institucijos funkciją, keitėsi mokesčiai už prekių ženklų registravimą. 2019 m. teisinio ir mokesčio reguliavimo pokyčiai, manytina, įtakoją 18 proc. mažesni gautų prekių ženklų paraiškų skaičių.

2019 m. sumažėjo ir bendras paduotų paraiškų dėl pramoninės nuosavybės objektų skaičius, o taip pat pagal nacionalines procedūras įsigaliojusių pramoninės nuosavybės objektų skaičius. Lietuvos Respublikoje 2019 m. įsigaliojo 5 573 pramoninės nuosavybės objektai. Šis skaičius sumažėjo 9 proc. palyginus su 2018 m.

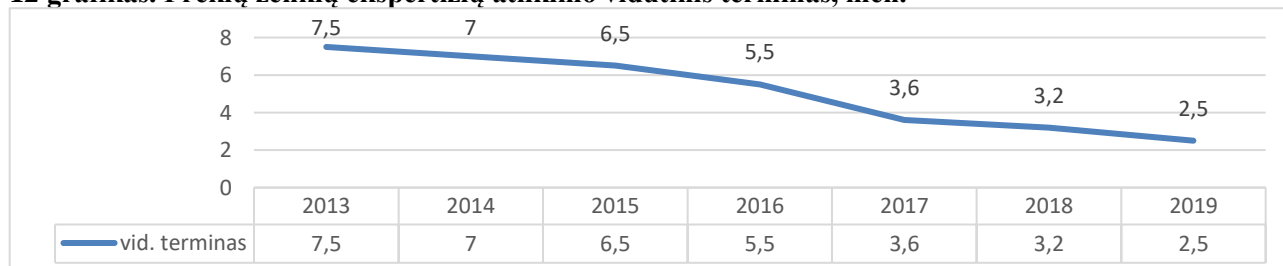
11 grafikas. Įsigaliojusių Lietuvos Respublikoje pramoninės nuosavybės objektų skaičius

Valstybinio patentų biuro duomenys

Tačiau džiugu, kad net šiuo pereinamuoju laikotarpiu buvo surastos galimybės sutrumpinti VPB atliekamos prekių ženklų ekspertizės terminą, kai kuriais laikotarpiais jis neviršijo 2 mėn. Tam įtakos turėjo darbo organizavimo efektyvinimas prekių ženklų registravimo sistemos LINRA patobulinimų pagalba (pasiektas 100 proc. elektroninis prekių ženklų proceso veikimas), padidėjęs besinaudojančių VPB teikiamomis elektroninėmis paslaugomis pareiškėjų skaičius, ir be abejo, VPB darbuotojų profesionalumas.

12 grafikas. Prekių ženklų ekspertizės atlikimo vidutinis terminas, mėn.

Valstybinio patentų biuro duomenys

VPB kelis metus iš eilės vykdytų visuomenės apklausų duomenys rodo, kad Lietuvos verslo subjektų žinojimas apie pramoninės nuosavybės apsaugos galimybes bei jos kuriamą pridėtinę vertę nuolat auga ir šiuo

metu yra beveik 80 proc. Vykdamas VPB pavestą visuomenės švietimo ir intelektualinės nuosavybės apsaugos populiarinimo uždavinį, 2019 m. buvo tęsiamas darbas su visomis tikslinėmis auditorijomis – verslu, jaunimu, mokslo ir studijų institucijomis, inovacinėmis agentūromis, teikiant švietimo ir konsultavimo paslaugas, susijusias su intelektualinės nuosavybės apsauga. Įgyvendintos 34 visuomenės švietimo ir informacijos sklaidos plano priemonės, t. y. 13 proc. daugiau nei 2018 m. 2020 m. numatoma plėsti šių paslaugų spektrą, siekiant užtikrinti, kad visuomenė, ir ypač smulkus ir vidutinis verslas, bei mokslo ir studijų institucijos galėtų pasinaudoti visomis intelektualinės nuosavybės apsaugos galimybėmis.

Teismo ekspertizė

2019 m. LTEC atliko ekspertinių tyrimų daugiau nei 2018 m. 2019 m. gauti 3 066 tyrimai, atliktas 3 181 tyrimas, t. y. *planuotų ir atliktų ekspertizių (tyrimų) nuo gautų užduočių skaičiaus santykis* sudaro 104 proc., kas reiškia, kad buvo viršytas planuotas 92 proc. kriterijus. Šio kriterijaus viršijimą nulėmė sumažėjęs narkotinių ir psichotropinių medžiagų, eismo įvykių, ekonominių, balistinių, dokumentų rekvizitų tyrimų užsakymų gavimas, kas leido mažinti ekspertinių tyrimų likutį už praėjusius ataskaitinius laikotarpius, trumpinti eiles.

Kaip ir kiekvienais metais pagrindinis iššūkis buvo ekspertinių tyrimų eilių bei terminų trumpinimas. Šiai problemai spręsti 2019 m. buvo naudojami didesni darbo užmokesčio asignavimai ekspertų išlaikymui, jų motyvacijai bei naujų darbuotojų priėmimui, taip pat ekspertiniuose tyrimuose taikomos naujos technologijos, kas leido ženkliai pagerinti tyrimų eilių ir terminų rodiklius. 68,7 proc. visų tyrimų LTEC atliko per trumpesnę nei 30 d. terminą ir viršijo planuotą 57 proc. reikšmę.

Ekspertinių tyrimų išvadų kategoriškumas yra aukštas, sudaro 95,1 proc., tačiau nesiekia planuoto 98 proc. *teismo ekspertizių išvadų kategoriškumo* lygio. Išvadų kategoriškumą įtakoja rašysenos ekspertiniams tyrimams pateikiamos tirti dokumentų kopijos, dėl ko šiuose tyrimuose galimos tik tikimybinės išvados, taip pat fonoskopiniams tyrimams nepakankamos kokybės lyginamųjų garso įrašų pateikimas, eismo įvykių tyrimuose - neišsamūs eismo įvykio vietos duomenys, kas neleidžia daryti kategoriškų išvadų.

Daugiausia LTEC buvo atlikta narkotinių ir psichotropinių medžiagų (700), rašysenos (390), informacinių technologijų (385), eismo įvykių (349) tyrimų.

Stebima ekspertinių tyrimų sudėtingėjimo tendencija. Ataskaitiniu laikotarpiu buvo atlikta 27 proc. sudėtingų ekspertinių tyrimų (3, 4, 5 koef.) (1 proc. mažiau nei 2018 m.), 36 proc. vidutinio sudėtingumo (2 koef.) (8 proc. daugiau nei 2018 m.) ir 37 proc. – nesudėtingų ekspertizių (1 koef., 7 proc. punktais mažiau nei 2018 m.). Iš sudėtingiausių ekspertinių tyrimų buvo atlikti rašysenos tyrimai, kurie sudarė 14 proc. visų sudėtingų ekspertinių tyrimų, 14 proc. eismo įvykių, 9 proc. fonoskopiniai tyrimai, 7 proc. pluoštinių medžiagų, 6 proc. informacinių technologijų, 6 proc. lingvistikos tyrimai.

Siekiant užtikrinti LTEC atliekamų ekspertinių tyrimų kokybę 2019 m. buvo naudojami nustatyta tvarka įteisinti metodai ir 26 pagal LST EN ISO/IEC 17025:2005 standartą akredituoti tyrimo metodai. Akredituotas 1 naujas tyrimo metodas („*Balso trakto parametrų palyginimas, atliekant tapačių vokalizuočių fonemų signalo analizę*“). Šiuo metu LTEC veikloje naudojami 27 akredituoti metodai, kas reiškia, kad buvo pasiektas nustatytas *akredituotų pagal LST EN ISO/IEC 17025 standartą tyrimo metodų skaičius* kriterijus.

2019 m. buvo tęsiama metodinė veikla, buvo numatyta *apmokėti 800 ekspertizių tyrimų užsakovų (klaustytojų)*. 2019 m. LTEC surengė 30 mokymų, kuriuose dalyvavo 2 078 klausytojai: ikiteisminio tyrimo pareigūnai (505), prokurorai (986), teisėjai (372), kiti (215). Mokymai buvo rengiami Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Telšiuose, Alytuje, Panevėžyje, Medininkuose. 12 mokymų buvo pravesta nuotoliniu būdu, kuriuose dalyvavo 1 630 klausytojų. Nustatyto kriterijaus viršijimą nulėmė padidėjęs ekspertinių tyrimų užsakovų poreikis ir LTEC į praktiką įdiegtas nuotolinių mokymų vedimo būdas, suteikiantis galimybę apmokėti didesnę skaičių klausytojų, neatitraukiant jų nuo darbo vietos.

3 strateginis tikslas: Pasiiekti, kad bausmių sistema būtų moderni ir veiksminga

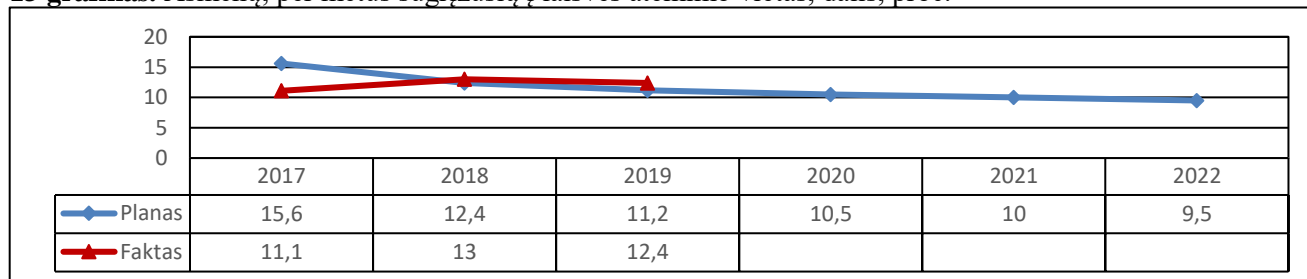
3 lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir ataskaitinių metų Biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

Programos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. Eur)			
		Patvirtintas asignavimų planas	Patikslintas asignavimų planas*	Faktiškai panaudota asignavimų	Panaudota asignavimų nuo asignavimų, nurodytų patikslintame plane, dalis (proc.)**
1	2	3	4	5	6
03-001	Bausmių sistema	72 887	72 250,6	72 165,2	99,9
<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>		77	77	51,1	66,4

2019 m. patvirtintų asignavimų plano patikslinimai sudarė mažiau nei 5 proc. nuo patvirtinto plano. Per 2019 m. valstybės biudžeto asignavimų panaudoti beveik 100 proc., tarptautinės finansinės paramos lėšų buvo nepanaudota 33,4 proc. Tarptautinės finansinės paramos lėšos nebuvo panaudotos, nes nebuvo pasirašyta 2014–2021 m. Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų Teisingumo ir vidaus reikalų programos dalies Nr. 19 „Suėmimas ir bausmių vykdymo sistema“ įgyvendinimo sutartis, todėl numatytos veiklos nebuvo vykdomos visa apimtimi.

Efeko kriterijai:

13 grafikas. Asmenų, per metus sugrįžusių į laisvės atėmimo vietas, dalis, proc.

Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos duomenys.

12,4 proc. laisvės atėmimo bausmė nuteistų asmenų, anksčiau paleistų iš laisvės atėmimo vietų, per vienerius metus nuo paleidimo padarė naujus nusikaltimus ir grįžo į laisvės atėmimo vietų įstaigas. Per 2019 m. į laisvės atėmimo vietas atvyko atlikti laisvės atėmimo bausmę 1 861 asmuo. Iš šio skaičiaus 192 nuteistieji jau buvo anksčiau paleisti iš laisvės atėmimo vietų, bet per vienerius metus nuo paleidimo padarė naujus nusikaltimus ir grįžo į pataisos įstaigas, taip pat 45 nuteistieji, kuriems buvo panaikintas lygtinis paleidimas už vengimą atlikti bausmę. Jau eilę metų asmenų, per metus sugrįžusių į laisvės atėmimo vietas, skaičius absoliučia išraiška mažėja. Palyginti su 2018 m., atvykusių atlikti laisvės atėmimo bausmę asmenų skaičius sumažėjo 12,3 proc. (2018 m. atlikti laisvės atėmimo bausmę atvyko 2 122 asmenų, 2017 m. – 2 500 asmenų), taip pat palyginti su 2018 m., asmenų, per metus sugrįžusių į laisvės atėmimo vietas, dalis sumažėjo 0,4 proc. punkto.

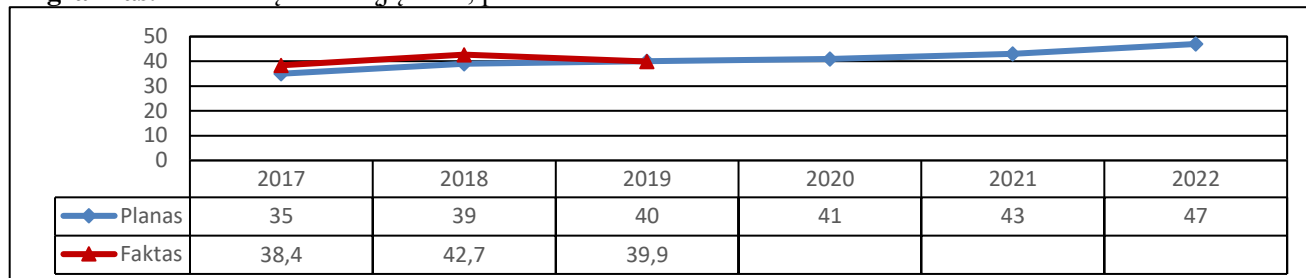
Nuteistų asmenų resocializacijos procesas laisvės atėmimo vietų įstaigose organizuojamas keliais etapais. Kiekvienam naujai į įstaigą atvykusiam nuteistajam yra atliekamas pakartotinio nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas, nustatomi veiksniai, lemiantys asmens nusikalstamą elgesį. Atlikto įvertinimo pagrindu parengiamas individualus socialinės rehabilitacijos planas, kuriame numatomos tikslingos intervencinės ir/ar prevencinės priemonės, nukreiptos į asmens nusikalstamo elgesio rizikos mažinimą. Bausmės atlikimo metu yra stebima, kaip nuteistas asmuo vykdo plane numatytas priemones, ir kaip tai veikia jo resocializacijos procesą. Laisvės atėmimo įstaigose vykdoma 149 nuteistųjų socialinės rehabilitacijos programos, 3 083 nuteistieji dalyvavo įstaigose vykdomose socialinės rehabilitacijos programose, įstaigose organizuota 810 kultūros ir sporto renginių, praversti 1 592 užsiėmimai teisinėmis, dorovinėmis, ekonominėmis ir kt. temomis; 1 971 atveju bendradarbiauta su visuomeninėmis ir religinėmis organizacijomis.

5-iose laisvės atėmimo vietų įstaigose veikia priklausomybių rehabilitacijos centrai: Marijampolės pataisos namuose, Panevėžio pataisos namuose, Vilniaus pataisos namuose, Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje ir Alytaus pataisos namuose.

Įkalinėtų asmenų resocializacijos procesui teigiamą įtaką daro ir tam tikri organizaciniai pokyčiai įstaigose. Visose įstaigose pilna apimtimi ar tam tikruose segmentuose, išskyrus Laisvės atėmimo vietų ligoninę, 2019 m. buvo vykdoma dinaminė priežiūra, kuri įgalino ne tik nuolatinės nuteistųjų priežiūros užtikrinimą, bet ir įvairaus pobūdžio pozityvaus užimtumo plėtrą.

Siekiant efektyviau vykdyti nuteistųjų priežiūrą, užtikrinti discipliną ir mažinti subkultūros apraiškas įkalinimo įstaigose, buvo pakeistos vidaus taisyklės, pavojingi, kitiems nuteistiesiems neigiamą įtaką darantys nuteistieji buvo atskirti ir izoliuoti, aktyvinamos prevencinės priemonės, skirtos režiminei veiklai užtikrinti.

14 grafikas. Dirbančių nuteistųjų dalis, proc.

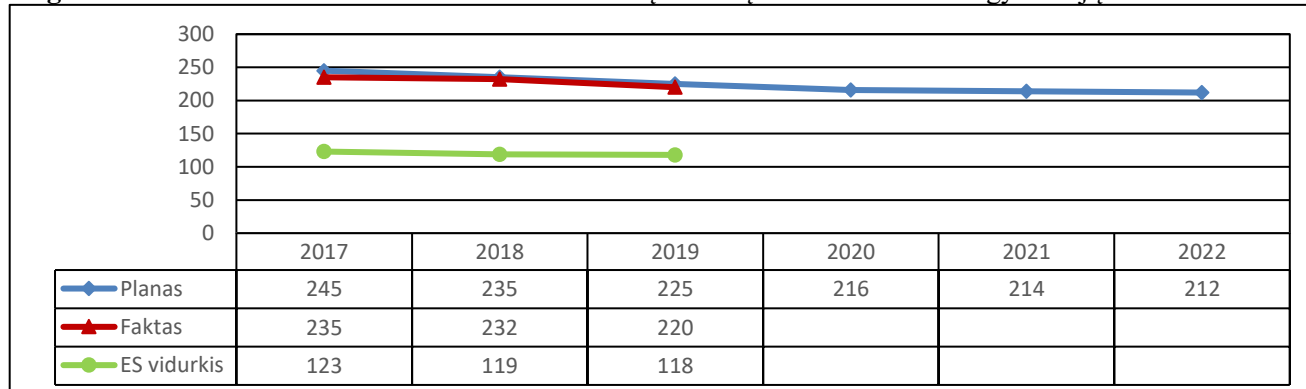
Kalėjimų departamento duomenys.

2019 m. pataisos įstaigose, už įstaigų ribų ir valstybės įmonėje „Mūsų amatai“ vidutiniškai buvo įdarbinti 2 121 (2018 m. – 2 409, 2017 m. – 2 196) nuteisti asmenys, tai sudarė 39,9 proc. nuo visų nuteistųjų. Valstybės įmonėje „Mūsų amatai“ dirbo 992 nuteistieji, ūkio darbuose – 780, pusiaukelės namuose – 83, 5 įdarbinti pagal socialinės partnerystės sutartį, 261 dirbo už įstaigos ribų. Palyginti su 2018 m., faktinė kriterijaus reikšmė sumažėjo 2,8 proc.. Ataskaitiniais metais mažėjo įdarbintų nuteistų asmenų skaičius tiek valstybės įmonėje „Mūsų amatai“, tiek įkalinimo įstaigose veikiančiose ūkio aptarnavimo brigadose. Tuo tarpu pusiaukelės namuose ir už įstaigų ribų buvo stebimas įdarbintų asmenų skaičiaus padidėjimas, kuris, neatsvėrė kuklesnio įdarbinimo ūkiniame aptarnavime ir ypač valstybės įmonėje. Mažesni nuteistųjų skaičiaus įdarbinimą valstybės įmonėje „Mūsų amatai“ lėmė ir pablogėjusi įmonės finansinė situacija. Mažėjant įmonės pardavimo pajamoms, įmonė susidūrė su mokumo problemomis. 2019 m. spalio 18 d. Vilniaus apygardos teismo nutartimi įmonei iškelta restruktūrizavimo byla siekiant atkurti įmonės mokumą.

Įdarbintųjų nuteistųjų dalis kiekvienais metais išlieka panašiam lygyje, žinoma, procentinės dalies pokyčius lemia ir mažėjantis bendras įkalinėtų asmenų skaičius. Tačiau nuolat ieškoma būdų didinti įdarbintų nuteistųjų skaičių, nes užimtumas darbine veikla prisideda ir prie socialinės rehabilitacijos tikslų.

2019 m. gruodžio 31 d. Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje buvo 15 874 asmenys, t. y. šis skaičius palyginus su 2018 m. išaugo 8,6 proc. (2018 m. – 14 622, 2017 m. – 11 017). 8 686 priežiūroje esantys asmenys dirbo (apie 55 proc.), 3 015 asmenų registravosi užimtumo tarnyboje (apie 19 proc.), 554 asmenys mokėsi (apie 3,5 proc.). 398 asmenų paskirta pareiga gydytis priklausomybės ligas. 4 163 asmenys, esantys probacijos tarnybos priežiūroje per ataskaitinį laikotarpį dalyvavo elgesio keitimo programose, o 3 638 asmenys jas baigė, t. y. 87,4 proc., 2018 m. tokių buvo – 86,3 proc.

15 grafikas. Lietuvos laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų skaičius 100 tūkst. gyventojų

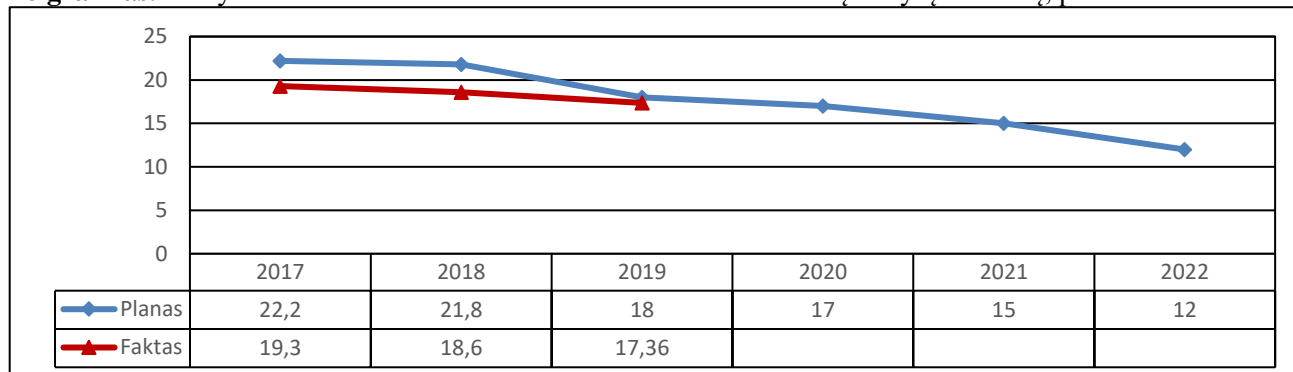

Kalėjimų departamento duomenys.

Bausmių vykdymo sistemoje pastebimos teigiamos tendencijos. Pastaruoju metu pataisos namuose ir tardymo izoliatoriuose mažėja suimtųjų ir nuteistų realia laisvės atėmimo bausme asmenų skaičius. Per metus jų sumažėjo

beveik 350. 2019 m. sausio 1 d. bausmių vykdymo įstaigose buvo laikomi 6 485 asmenys. 2020 m. sausio 1 d. iš viso suimti buvo ir bausmę įkalinimo įstaigose atliko 6 138 asmenys. Gerėja ir paskirtų realaus laisvės atėmimo bausmių ir bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu, santykis, kuris 2019 m. sudarė 17,36 proc. (2018 m. – 18,6 proc.). Tačiau lyginant su kitomis ES valstybėmis narėmis, Lietuvoje vis dar fiksuojamas vienas didžiausių įkalinimų asmenų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų – Lietuvoje 100 tūkstančių gyventojų tenka 220 nuteistųjų (2020 m. sausio 1 d. duomenys), tai yra maždaug dvigubai daugiau negu Europos Sąjungos vidurkis. Tačiau pastebėtina, kad šis rodiklis jau eilę metų turi tendenciją mažėti.

16 grafikas. Taikyto realaus terminuoto laisvės atėmimo dalis nuo visų taikytų bausmių, proc.

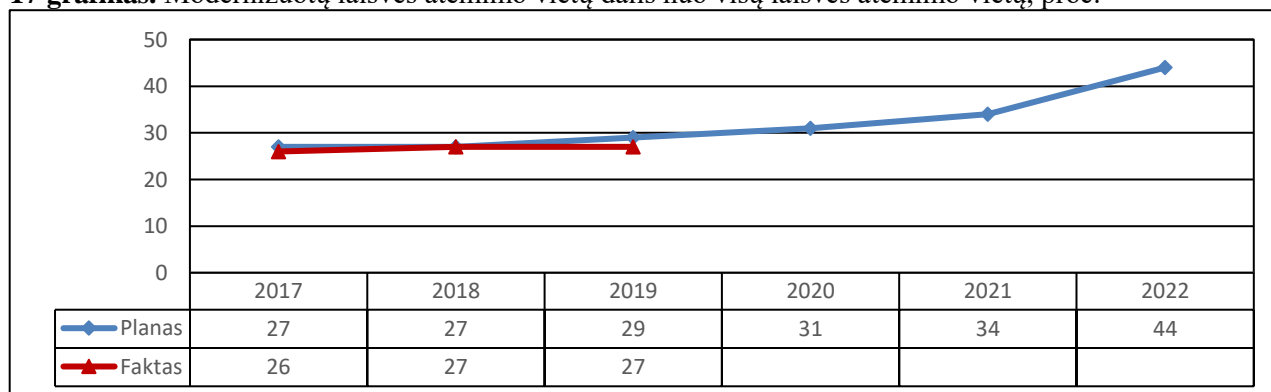

Nacionalinės teismų administracijos duomenys.

Lietuvai skirta Norvegijos parama modernizuojant bausmių vykdymo įstaigas, probacijos tarnybos pertvarka, baudžiamosios politikos pokyčiai (platesnis alternatyvių įkalinimui bausmių taikymas, efektyvesnė nuteistųjų socialinė rehabilitacija, elektroninio stebėjimo priemonių taikymas probacijoje ir pan.) lėmė nuteistųjų ir suimtųjų skaičiaus mažėjimą. Kuriamos naujos resocializacijos ir probacijos programos turėjo įtakos, kad laisvės atėmimo bausmę atlikę nuteistieji geriau pasiruošia gyventi laisvėje, todėl mažėja pakartotinis nusikalstamumas. Plėsti alternatyvų laisvės atėmimui panaudojimo galimybes planuojama ir ateityje. 2020 m. liepos 1 d. įsigalios pataisos, leisiančios teismams dažniau taikyti alternatyvias laisvės atėmimui bausmes – baudą, laisvės apribojimą ir baudžiamojo poveikio priemones, pavyzdžiui, įmoka į nukentėjusių asmenų fondą, nemokamus baudžiamojo poveikio darbus. Taip bus galima dažniau atidėti bausmės vykdymą ar taikyti lygtinį paleidimą, kurio metu nuteistasis būtų prižiūrimas probacijos pareigūno. Seimui pateiktas dar vienas Bausmių vykdymo kodekso ir susijusių įstatymų pakeitimų paketas, kuris numato resocializacijos reformą pataisos įstaigose. Planuojama, kad pakeitimai įsigalios nuo 2021 m. ir motyvuos nuteistuosius dirbti, dalyvauti socialinėse programose, keisti elgesį ir pasirengti sugrįžti į visuomenę. Tikimasi, kad šie pakeitimai ateityje leis dar labiau sumažinti kalinių laisvės atėmimo vietų įstaigose asmenų skaičių.

Labai svarbu pertvarkyti pataisos įstaigų infrastruktūrą, kurti naują, šiuolaikinius standartus atitinkančią aplinką sulaikymo ir bausmės vykdymo vietose. Veiklos ir infrastruktūros pokyčiai lemia didesnę bausmių vykdymo sistemos taupumą, įstaigų veiklos saugumą ir geresnes darbuotojų darbo ir įkalinimų asmenų laikymo sąlygas. Tačiau tam reikia skirti dideles investicijas. Pažymėtina, kad lėšų Valstybės investicijų programoje 2019 m. nebuvo skirta.

17 grafikas. Modernizuotų laisvės atėmimo vietų dalis nuo visų laisvės atėmimo vietų, proc.

Kalėjimų departamento duomenys.

Nors vis dar daugiau nei pusė laisvės atėmimo vietų vis dar neatitinka šiuolaikinių reikalavimų, situacija palaiapsniui gerėja. Ateityje bus siekiama skirti investicijas įkalinimo įstaigų pertvarkai, kad būtų užtikrinamas čia laikomų asmenų ir visuomenės saugumas, veiksmingiau vyktų resocializacijos procesas. Jau keletą metų mažėja išmokos dėl prastų kalinimo sąlygų pagal Lietuvos teismų ir Europos žmogaus teisių teismo sprendimus. 2019 m. 787 asmenims dėl netinkamų kalinimo sąlygų išmokėta 466 tūkst. eurų (2018 m. – 750 tūkst. eurų, 2017 m. – 850 tūkst. eurų, 2016 m. – 1 358 tūkst. eurų).

2018 m. Norvegijos finansinio mechanizmo lėšomis buvo modernizuoti trys Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos 3-io sektoriaus korpusai, dabar rengiamasi naujo laikotarpio finansavimui. Planuojama įgyvendinti projektą „Lietuvos bausmių vykdymo sistemos kokybės gerinimas“. Projekto metu bus kokybiškai išvystytas bausmių vykdymo sistemos pareigūnų mokymosi procesas, pastatytas naujas Mokymo centras prie Kalėjimų departamento. Taip pat planuojama įsteigti dvi pilotines pataisos įstaigas Vilniuje ir Pravieniškėse. Šios pilotinės įstaigos teiks visapusiškas paslaugas nuteistiesiems, bus įrengtos ne tik kamerų tipo gyvenamosios vietos, bet ir patalpos skirtos dirbti ir mokytis. Pilotinėse įstaigose bus sukurtos nuteistiesiems pozityvaus užimtumo priemonės, plėtojamas alternatyvių sankcijų taikymas.

2019 m. vyko intensyvūs veiklos organizavimo pokyčiai bausmių vykdymo sistemoje. 2019 m. liepos 2 d. oficialiai uždarytas Lukiškių tardymo izoliatorius – kalėjimas, kuris buvo įsikūręs sostinės centre 1904 m. baigtame statyti pastate, kuris neatitiko šiuolaikinės įkalinimo įstaigos reikalavimų, buvo brangu jį išlaikyti. Nuteistieji ir suimtieji iškeldinti į kitas įkalinimo įstaigas. Kaip bus panaudoti buvusio Lukiškių kalėjimo-tardymo izoliatoriaus pastatus ir teritorija paaiškės Turto bankui parengus šio objekto panaudojimo koncepciją. 2019 m. įgyvendinti Kalėjimų departamento struktūriniai pokyčiai, sujungti Marijampolės ir Kybartų pataisos namai bei Lukiškių tardymo izoliatorių-kalėjimas ir Vilniaus pataisos namai.

Siekiant efektyviau vykdyti žvalgybinę veiklą, užtikrinti kokybiškesnį ikiteisminių tyrimų atlikimą, bei formuoti vieningą praktiką, pertvarkytas kriminalinės žvalgybos padalinių darbas ir veiklos organizavimas. Laisvės atėmimo vietų kriminalinės žvalgybos padaliniai centralizuoti, įsteigta Kriminalinės žvalgybos valdyba.

Įgyvendinta įkalinimo įstaigų sveikatos priežiūros skyrių pertvarka, kurios tikslas – sukurti sistemą, pakeisiančią nuteistųjų sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, kartu užtikrinant racionalų lėšų panaudojimą. Pirminės sveikatos priežiūros padaliniai, veikę pataisos įstaigose, reorganizuoti ir įkurtas naujas struktūrinis padalinys - pirminės asmens sveikatos priežiūros skyrius Laisvės atėmimo vietų ligoninėje.

2019 m. didelis dėmesys skirtas pataisos pareigūnų darbo užmokesčiui didinti, siekiant išlaikyti ir pritraukti aukštos kvalifikacijos pareigūnus ir specialistus, stiprinti pareigūnų motyvaciją: visų grandžių pareigūnų vidutinis mėnesinis darbo užmokestis, atskaičius mokesčius, palyginti su 2018 m., padidėjo 121 euru. 2019 m. pirminės grandies pareigūnų vidutinis mėnesio darbo užmokestis, atskaičius mokesčius 814 eurų, vidurinės grandies pareigūnų – 916 eurų. Bausmių vykdymo sistemoje dirba 3 230 darbuotojų, iš jų statutinių – 2 392.

Nuo 2019 m. sausio 1 d. Kalėjimų departamentui suteikta teisė atlikti Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų centrinės perkančiosios organizacijos funkcijas. Dėl viešųjų pirkimų masto padidėjimo, aukštesnių taikomų viešojo pirkimo būdų bei dėl taikomų įvairių pirkimo atlikimo priemonių (elektroninio aukciono procedūrų, preliminarių sutarčių, konsultacijų su rinkos dalyviais ir kt.), atlikus pirkimo procedūras, buvo pasiektas biudžeto lėšų taupymas, didinama tiekėjų, dalyvaujančių pirkimo procedūrose, konkurencija, pirkimai tapo skaidresni ir efektyvesni.

Esminiu iššūkiu bausmių vykdymo sistemos įstaigoms ataskaitiniais metais tapo skirtų asignavimų išlaidoms prekėms ir paslaugoms trūkumas, kadangi finansavimas Kalėjimų departamentui ir jam pavaldžioms įstaigoms buvo nepakankamas. Dėl asignavimų trūkumo Kalėjimų departamentui pavaldžios įstaigos ataskaitinius metus baigė turėdamos beveik 9 mln. eurų kreditorinį įsiskolinimą prekėms ir paslaugoms bei socialinio draudimo įmokoms, kurį reikės dengti iš 2020 m. asignavimų.

II. VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS

03-01. Kryptis – Viešojo sektoriaus efektyvumo didinimas

03-01-04. Darbas – Valstybės informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimas ir valstybės informacinių sistemų modernizavimas

03-01-04-03. Veiksmas – Registrų ir valstybės informacinių sistemų modernizavimas, atsisakant neefektyvių duomenų bazių ir užtikrinant valstybės informacinių išteklių funkcinį suderinamumą ir patogų naudojimą

Pagrindinė priemonė šiam veiksmui įgyvendinti yra VĮ Registrų centro įgyvendinamas investicijų projektas „Gyventojų registro modernizavimas ir susijusių elektroninių paslaugų kūrimas“. Jis finansuojamas ES lėšomis ir įgyvendinamas 2 etapais.

I investicijų projekto etape numatyta modernizuoti Gyventojų registro (GR) duomenų bazę, pertvarkyti Metrikacijos paslaugų informacinę sistemą (MEPIS) į Metrikacijos ir gyvenamosios vietos deklaravimo paslaugų informacinę sistemą (MGVDIS), patobulinti esamas ir sukurti naujas GR integracines sąsajas su Užsieniečių registru (UR), Vidaus reikalų informacine sistema (VRIS), nuo GR duomenų bazės atskirti Asmens dokumentų išdavimo sistemą (ADIS).

II investicijų projekto etape numatyta sukurti naujas ir pertvarkyti esamas GR ir MEPIS (MGVDIS) teikiamas elektronines paslaugas (gimimo, gyvenamosios vietos deklaravimo, asmens duomenų paieškos, elektroninių GR išrašų išdavimo ir pan.), sudarant iš jų naujas sudėtines paslaugas, bei sukurti šioms sudėtinėms paslaugoms reikiamas integracines sąsajas.

Dėl objektyvių priežasčių ši investicijų projektą vėluojama įgyvendinti, nes VĮ Registrų centras ir Centrinė projektų valdymo agentūra (CPVA) tik 2018 m. kovo 16 d. pasirašė iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamo projekto Nr. 02.3.1-CPVA-V-529-01-0009 sutartį, kurios bendra vertė – 3,8 mln. eurų. Tačiau tik pradėjus vykdyti šio investicijų projekto I etapo darbus ir iš eilės neįvykus net 3 viešiesiems pirkimams, paaiškėjo, kad skirta per mažai lėšų, todėl į CPVA buvo kreiptasi dėl papildomo finansavimo ir sutarties vykdymo termino atidėjimo. 2019 m. IV ketv. CPVA papildomai skyrė 600 tūkst. eurų ir pritarė sutarties įgyvendinimo terminą atidėti ne mažiau kaip vieneriems metams. Investicijų projekto įgyvendinimą gerokai apsunkino ir tai, kad Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija laiku nepatvirtino teisės aktų, susijusių su asmens dokumentų išrašymu (Asmens dokumentų išdavimo sistemos nuostatus planuojama patvirtinti 2020 m. I ketv.).

Šiuo metu yra baigiamas įgyvendinti I investicijų projekto etapas, o nuo 2020 metų I ketv. bus pradedami įgyvendinti ir II etapo darbai. Projektą numatoma užbaigti 2021 m. IV ketv.

03-02. Kryptis – Viešųjų ir administracinių paslaugų modernizavimas ir informacinės visuomenės plėtra

03-02-02. Darbas – Balsavimo internetu sistemos sukūrimas

Atsižvelgiant į tai, kad Balsavimo internetu pagrindų įstatymo projektas, kurį Seimui Vyriausybė pateikė 2018 m., nebuvo priimtas, taip pat į tai, kad Balsavimo internetu informacinė sistema yra ypatingos svarbos ir balsavimas internetu gali ženkliai padidinti kibernetinių atakų riziką ir pakirsti pasitikėjimą rinkimų teisėtumu, taip pat įvertinus kibernetinių atakų poveikį rinkimų procesams kituose valstybėse, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 975 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimo Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“ pakeitimo“ buvo atsisakyta veiksmų *Balsavimo internetu informacinės sistemos sukūrimas ir Visų rinkimų įstatymų pakeitimo projektų parengimas ir priėmimas tolesnio įgyvendinimo.*

03-03. Kryptis – Skaidrumo ir atvirumo didinimas, kovos su korupcija stiprinimas

Šios krypties kriterijaus „Lietuvos korupcijos suvokimo indekso įvertinimas, balais“ informacija pateikta prie pirmo strateginio tikslo „Siekti skaidrios, darnios ir veiksmingos teisės sistemos“ 2 grafiko.

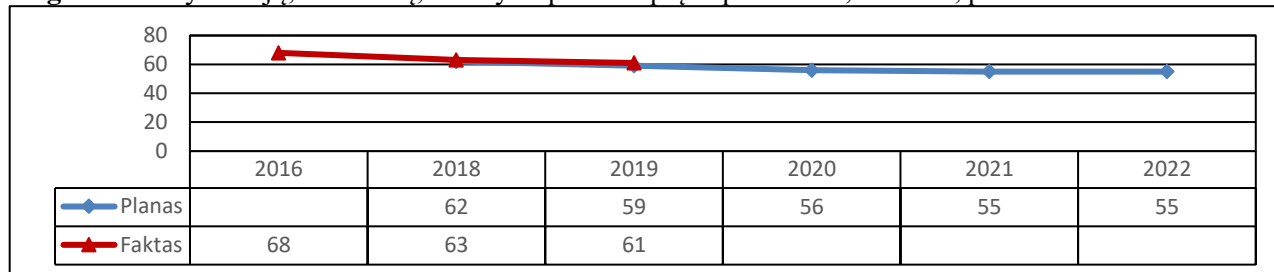
03-03-03. Darbas – Kovos su korupcija sistemos tobulinimas

Naujausi sociologinio tyrimo „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2019“ duomenys rodo teigiamas tendencijas (daugiau informacijos <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>).

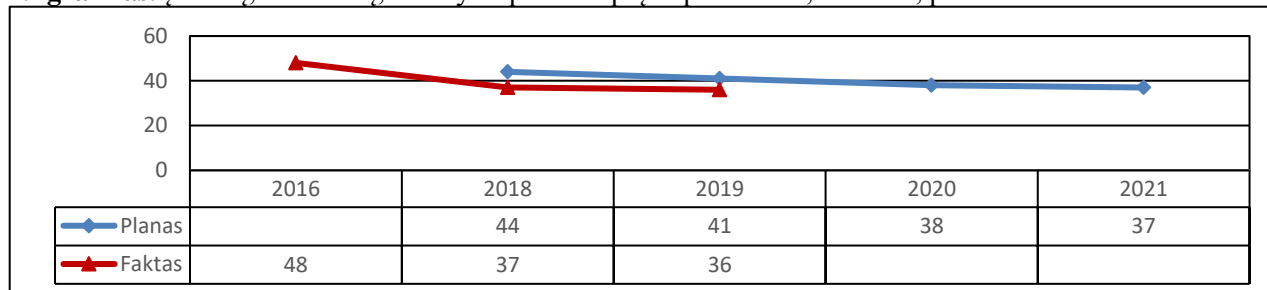
Nuo 2007 m. nuosekliai mažėja dalis gyventojų, manančių, kad kyšis padeda spręsti problemas (ši dalis nuo 85 proc. 2007 m. sumažėjo iki 61 proc. 2019 m.). 30 proc. gyventojų duotų kyšį, kad išspręstų savo problemas. Patiems respondentams per 12 mėnesių kyšį siūlė 3 proc. atvejų, tačiau 27 proc. respondentų pažįsta žmones, kuriems buvo siūdomi kyšiai.

Sutinka, kad kyšis padeda spręsti problemas, 36 proc. įmonių vadovų (tai mažiau nei 2016 m. – 48 proc.). Duotų kyšį 9 proc. įmonių vadovų, dar 24 proc. tą darytų priklausomai nuo aplinkybių. 25 proc. valstybės tarnautojų nurodė, kad kyšis padeda spręsti problemas, tai maždaug tiek pat kaip ir 2018 m. (24 proc.).

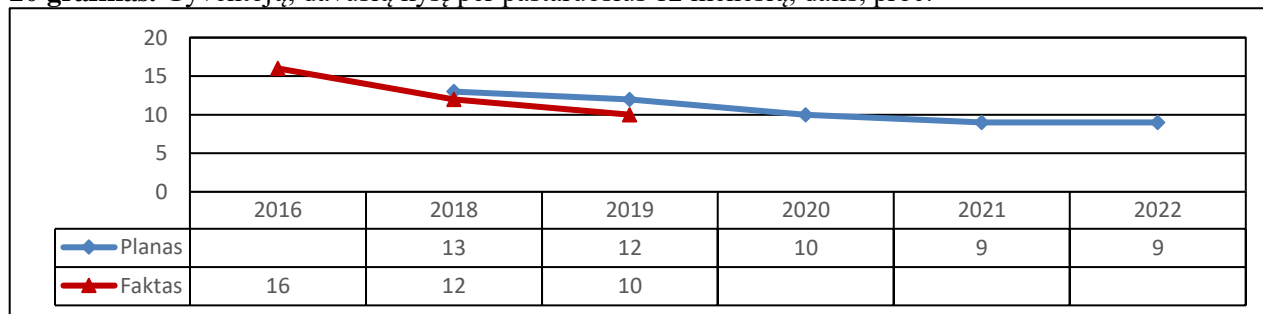
18 grafikas. Gyventojų, manančių, kad kyšis padeda spręsti problemas, skaičius, proc.

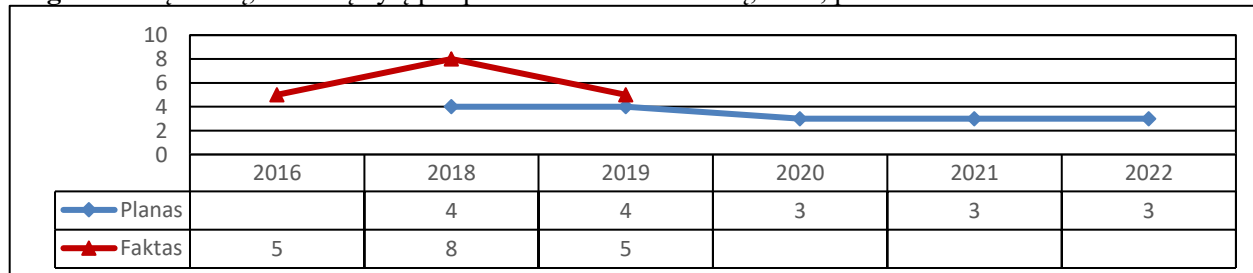
19 grafikas. Įmonių, manančių, kad kyšis padeda spręsti problemas, skaičius, proc.

20 grafikas. Gyventojų, davusių kyšį per pastaruosius 12 mėnesių, dalis, proc.

21 grafikas. Įmonių, davusių kyšį per pastaruosius 12 mėnesių, dalis, proc.

18-21 grafikų duomenys iš Specialiųjų tyrimų tarnybos užsakymu atliekamo tyrimo „Lietuvos korupcijos žemėlapis“, <http://www.stt.lt/lt/menu/tyrimai-ir-analizes/>.

Per 12 mėnesių kyši yra davę 10 proc. gyventojų, o per 5 metus – 23 proc. Tai mažiausias rezultatas nuo 2007 m. Per 12 mėnesių kyši yra davę 5 proc. įmonių atstovų, o per 5 metus – 10 proc. Tai yra vienas mažiausių rezultatų nuo 2007 m. 2 proc. valstybės tarnautojų nurodė, kad per 12 mėn. jiems yra tekę duoti kyši, tai mažiau nei 2016 m. (6 proc.) ir 2018 m. (proc.). Sumažėjo ir davusių kyši per 5 metus – 9 proc. (2016 m. – 19 proc., 2018 m. – 12 proc.).

03-03-03-05. Veiksmas – Baudžiamojo kodekso pakeitimų, kuriais tobulinamas reglamentavimas, susijęs su korupcinio pobūdžio nusikaltimais, kuriais padaroma žala ES finansiniams interesams, parengimas ir priėmimas

2017 m. liepos 5 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1371 dėl kovos su Europos Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis (toliau – Direktyva). Atlikus sisteminę Direktyvos ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso nuostatų analizę, buvo nustatyta, kad esamas teisinis reguliavimas Lietuvoje iš esmės atitinka visus Direktyvoje pagrindinius reikalavimus. Kita vertus, buvo parengtas *Baudžiamojo kodekso 7, 8, 95, 205, 206, 207 straipsnių ir priedo pakeitimo ir kodekso papildymo 100-3 straipsniu įstatymo projektas*, kuriuo siekiama Baudžiamojo kodekso normas visa apimtimi suderinti su Direktyvos nuostatomis. 2019 m. liepos 16 d. priimti Seime.

03-03-03-06. Veiksmas – Atsakomybės už korupciją privačiame sektoriuje teisinio reguliavimo analizės atlikimas

Lietuvos teisės institutas Teisingumo ministerijos pavedimu 2018 m. parengė ir publikavo tyrimą „Atsakomybės už korupciją privačiame sektoriuje teisinis reguliavimas“^[1].

Teisingumo ministerija, remdamasi šio mokslinio darbo išvadomis ir kita surinkta ir susisteminta aktualia informacija atliko analizę dėl korupcijos privačiame sektoriuje teisinio reguliavimo tobulinimo tikslingumo. Pirmiausiai vertino būtinybę rengti ir teikti teisėkūros iniciatyvas dėl Baudžiamojo kodekso normų papildymo ar pakeitimo kriminalizuojant atitinkamas veikas korupcijos privačiame sektoriuje kontekste. Taip pat buvo įvertinti Lietuvos prisiimti tarptautiniai įsipareigojimai susiję su korupcijos privačiame sektoriuje reguliavimu ir jų įgyvendinimas.

Atlikus analizę buvo nustatyta, kad net tarp žymių Lietuvos teisininkų, teisės mokslininkų nėra vieningos nuomonės dėl būtinybės rengti ir teikti teisėkūros iniciatyvas keičiant ar papildant Baudžiamojo kodekso nuostatas, kilo klausimų ir dėl galimų teisėkūros iniciatyvų turinio.

Nuspręsta į šios problemos sprendimą įtraukti kuo platesnį kompetentingų institucijų, mokslo atstovų, teisės praktikų ir verslo atstovų ratą ir koordinuotai atlikti reikalingus veiksmus, kad būtų sukurtas aiškus korupcijos privačiame sektoriuje reguliavimas (naudojant reikalingas ir pamatuotas priemones), kuris būtų objektyvus, subalansuotas ir efektyvus. Šiuo tikslu Teisingumo ministerija įtraukė į rengiamą naujo laikotarpio Nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos įgyvendinimo 2020–2022 m. tarpinstitucinio veiklos plano projektą priemone: „*Sukurti efektyvų teisinį korupcijos privačiame sektoriuje reguliavimo mechanizmą*“. Įgyvendinant šią priemonę iki 2021 m. gruodžio 31 d. bus atliktas objektyvus ir visapusiškas vertinimas dėl reikalingo korupcijos privačiame sektoriuje teisinio reguliavimo masto ir turinio, parengti teisės aktų projektai.

04-02. Kryptis – Verslo sąlygų ir investicinės aplinkos gerinimas, vartotojų teisių apsaugos stiprinimas

04-02-01. Darbas – Tarptautiniu lygiu vertinamų verslo ciklą (nuo įsteigimo iki pasibaigimo) reglamentuojančių teisės aktų ir procedūrų (pagal Pasaulio banko tyrimo „Doing Business“ sritis) bei įrankių patobulinimas

04-02-01-11. Veiksmas – Įkeisto turto registravimo teisinio reguliavimo peržiūra ir siūlymų dėl tolesnio reglamentavimo ir (ar) kitų būtinų imtis veiksmų, užtikrinančių gerosios praktikos šioje srityje įgyvendinimą, pateikimas Vyriausybei

2019 m. gruodžio 19 d. priimti Civilinio kodekso ir lydimųjų įstatymų pakeitimai, kuriais supaprastinamos įkeitimo sandorių sudarymo ir įkeitimo įregistravimo viešame registre bei įkeitimo ir hipotekos išregistravimo

[1] „Atsakomybės už korupciją privačiame sektoriuje teisinis reguliavimas“ (K. Ambrazevičiūtė, E. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, P. Ragauskas), Lietuvos teisės institutas, 2018 m.

procedūros, tuo prisidedant prie Lietuvos Respublikos reitingo Pasaulio banko tyrime „Doing Business“ gerinimo. Priimti pakeitimai įsigalios 2022 m. sausio 1 d. ir tikimasi įkeitimo institutą padarys patrauklesnį ir pigesnį vartotojams (bus sudaryta galimybė juridiniams asmenims sandorį dėl kilnojamojo turto įkeitimo sudaryti informacinių technologijų priemonėmis be notaro; sudarytos galimybės viešame registre įregistruoti visus (taip pat ir posesorinius įkeitimus (kai įkeitimo objektas perduodamas kreditoriui)), pačioms įkeitimo sandorio šalims išregistruoti pasibaigusias hipotekas ir įkeitimus). Šie pakeitimai taip pat prisidės prie valstybės informacinių išteklių optimizavimo (bus reorganizuoti Nekilnojamojo turto ir Sutarčių registrai; Hipotekos registras bus likviduotas; kilnojamojo turto įkeitimai bus registruojami Sutarčių ir teisių suvaržymų registre (reorganizuotame Sutarčių registre), o hipoteka – Nekilnojamojo turto registre).

04-02-12. Darbas – Vartotojų apsaugos sistemos veiksmingumo didinimas, sukuriant aiškų ir skaidrų reguliavimą, optimizuojant vartotojų apsaugos procesus

Darbo rodiklio „Lietuvos vartotojų teisių apsaugos indeksas“ informacija pateikta prie antro strateginio tikslo „Padidinti teisinių institucijų paslaugų patogumą vartotojams ir jų efektyvumą“ 6 grafiko.

04-02-12-03. Veiksmas – Vartotojų teisių apsaugos įstatymo pakeitimų parengimas ir priėmimas siekiant sukurti bendrą ginčų neteisminio sprendimo sistemą ir praplėsti socialinių partnerių įsitraukimą

Buvo surengti pasitarimai su vartojimo ginčus nagrinėjančiomis institucijomis ir vykdomas dialogas (konsultacijos) su vartotojų asociacijomis bei verslo organizacijomis, siekiant vartojimo ginčų neteisminio sprendimo sistemos tobulinimo ir didesnio socialinių partnerių įsitraukimo į šią sistemą.

Siekiant plėsti kolektyvinį vartotojų teisių gynimo mechanizmą ir vartotojų asociacijų dalyvavimą sprendžiant vartojimo ginčus ne teismo tvarka, parengtas Vartotojų teisių apsaugos įstatymo (toliau – VTAĮ) pakeitimo įstatymo projektas (kartu su Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektu). Šis projektas Seime priimtas 2020 m. sausio 14 d. Projektu sudaromos palankesnės sąlygos vartotojų asociacijoms įsitraukti į vartojimo ginčų neteisminį sprendimą, taip pat ginti vartotojų interesus, reiškiant grupės ieškinius. Tobulinant neteisminio vartotojų ginčų nagrinėjimo sistemą, 2019 m. vasario 14 d. priimtos VTAĮ pataisos (įstatymas Nr. XIII-1975), kuriomis nuo 2019 m. liepos 1 d., Valstybinėje energetikos reguliavimo taryboje konsoliduotas vartojimo ginčų nagrinėjimas energetikos srityje.

2018 m. gruodžio 11 d. priimtos VTAĮ pataisos (įstatymas Nr. XIII-1744), kuriomis pakeistas vartojimo ginčų komisijų narių darbo apmokėjimas, kuris tikėtina turėtų paskatinti verslo ir vartotojų asociacijų atstovų dalyvavimą vartojimo ginčų komisijų veikloje.

04-02-12-04. Veiksmas – Įstatymų, numatančių atsakomybę už vartotojų teisių pažeidimus, pakeitimų parengimas ir priėmimas siekiant padidinti pažeidimus tiriančių institucijų įgaliojimus, nustatyti vienodas ir aiškias tyrimų procedūras

Siekiant įgyvendinti Reglamentą (ES) 2017/2394, kuris bus taikomas nuo 2020 m. sausio 17 d., ir kuriame nustatyti Europos Sąjungos valstybių narių vartotojų apsaugos kompetentingų institucijų minimalūs tyrimo ir vykdymo užtikrinimo įgaliojimai, 2019 m. lapkričio 14 d. priimtas Vartotojų teisių apsaugos įstatymo pakeitimas Nr. XIII-2514 ir kiti lydimieji įstatymų (Reklamos įstatymo, Elektroninių ryšių įstatymo, Lietuvos banko įstatymo, Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo ir Visuomenės informavimo įstatymo) pakeitimai.

Įsigaliojus įstatymų pakeitimams 2020 m. sausio 17 d., VVTAT bus suteikta daugiau įgaliojimų ginant vartotojų teises. VVTAT, gindama vartotojų kolektyvinius interesus, galės verslininkams taikyti laikinąsias apsaugos priemones – įpareigoti pardavėjus ar paslaugų teikėjus paskelbti vartotojams svarbią informaciją, sustabdyti žalą sukeliančius veiksmus, patikrinti pardavėjų, paslaugų teikėjų veiklą. Be to, ES šalių įstaigos, atsakingos už vartotojų apsaugą, turės galimybę greičiau ir paprasčiau bendradarbiauti, operatyviai keistis informacija. Įstatymų pažeidimams tirti VVTAT galės gauti visą reikalingą informaciją, įskaitant ir finansų rinkos dalyvių bei elektroninių ryšių paslaugų teikėjų turimus duomenis.

05-03. Kryptis – Pilietiškumo ugdymas, pilietinių galių ir žmogaus teisių apsaugos stiprinimas

Šios krypties kriterijaus „Teisės viršenybės principo įgyvendinimas, proc.“ informacija pateikta prie pirmo strateginio tikslo „Siekti skaidrios, darnios ir veiksmingos teisės sistemos“ 1 grafiko.

05-03-04. Darbas – Žmogaus teisių apsaugos ir pasitikėjimo teisingumo sistema stiprinimas

05-03-04-03. Veiksmas – Alternatyvių ginčų sprendimų taikymo išplėtimas civiliniame procese ir įteisinimas administraciniame procese

2019 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Mediacijos įstatymas, taip pat Civilinio proceso kodekso ir Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimai, kuriais skatinamas ir efektyvinamas mediacijos taikymas civiliniuose ginčiuose, įtvirtinta vieninga mediacijos sistema. Siekiant užtikrinti kvalifikuotų mediacijos paslaugų teikimą, nustatyti papildomi reikalavimai mediacijos paslaugų teikimui, reglamentuotas mediatorių sąrašo sudarymas. Mediacijos paslaugas nuo 2019 m. sausio 1 d. gali teikti tik tie asmenys, kurie yra išlaikę specialų egzaminą, atitinka kitus įstatyme nustatytus reikalavimus (neprikaištingos reputacijos, turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą, išklause mokymus mediacijos tema) ir įrašyti į mediatorių sąrašą. Mediatorių sąrašas skelbiamas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos interneto svetainėje. Mediatoriai turi nuolat kelti kvalifikaciją ir pateikti tai įrodančius dokumentus. Taip pat reglamentuota mediatorių drausminė atsakomybė.

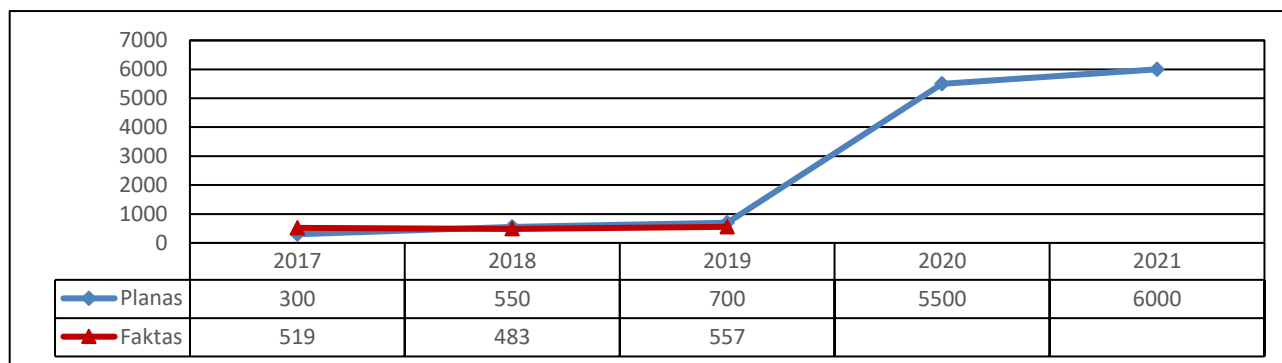
2020 m. sausio 1 d. įsigaliojo Mediacijos įstatymo pakeitimai, kuriais pradedama taikyti privalomoji mediacija šeimos ginčiuose. 2019 m. buvo aktyviai ruošiamasi šios naujovės taikymui. Nuo 2019 m. pradžios iki 2020 m. sausio 1 d. įvykdytas 21 mediatorių kvalifikacinio egzamino sesija, kai vienoje egzamino sesijoje dalyvauja apie 18 žmonių. 2020 m. sausio mėn. duomenimis, Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašas yra 420 asmenų, su Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba sutartis dėl privalomosios mediacijos teikimo yra pasirašę 120 asmenų.

Prie mediacijos sistemos plėtos civiliniame procese skatinimo ir tinkamo įstatymų įgyvendinimo prisideda ir Teisingumo ministerijos nuo 2018 m. kovo 30 d. su partneriais (VĮ Registrų centru, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, Nacionaline teismų administracija) įgyvendinamas ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamas projektas „Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtra“. Projekto vykdymo metu sukurta mediatorių kvalifikacinio egzamino programa, atlikti pažintiniai vizitai mediacijos srityje, mokymuose mediacijos tema apmokyti 420 asmenų, siekiančių teikti mediacijos paslaugas, taip pat mediacijos tema apmokyti 150 teisėjų, intensyviai organizuojami mediatorių kvalifikaciniai egzaminai, suformuotas Mediatorių sąrašas, parengta metodinė priemonė „Mediatoriaus vadovas“ – praktinis metodinis vadovėlis mediatoriams kasdienėje jų veikloje. Be kita ko, viso projekto metu įgyvendinamas dviejų dalių informavimo priemonių kompleksas apie projekto metu organizuojamus mediatorių mokymus ir mediaciją kaip institutą, siekiant informuoti visuomenę apie mediacijos taikymo civiliniuose ginčiuose galimybes (t. y. radijo laidos, straipsniai bei reklamjuostės internetiniuose dienraščiuose, informaciniai reportažai regioninėse televizijose ir nacionalinėje televizijoje). Taip pat šiuo metu rengiamos techninės, teisinės ir administracinės sąlygos sklandžiam Mediatorių sąrašo veikimui, naudojant informacines technologijas.

Siekiami alternatyvių ginčų taikymą įteisinti ir administraciniame procese, tai numatantys teisės aktų pakeitimai svarstomi Seime. Mediacija yra paprastesnis, efektyvesnis, greitesnis ir dažnai – gerokai pigesnis ginčų sprendimų būdas, lyginant su analogiškais procesais, vykstančiais teismuose. Taikant mediaciją galima ne tik išspręsti konfliktą, bet ir atkurti taikius santykius tarp ginčo šalių, todėl siekiama skatinti mediacijos taikymą.

Statistika rodo, kad mediacijos procesų skaičius pamažu auga. Tikimasi, kad naujas teisinis reguliavimas ženkliai padidins mediacijos procesų skaičių, paskatins daugiau asmenų naudotis mediacijos paslaugomis ir spręsti ginčus taikiai, kas padėtų sumažinti teismų darbo krūvį, taupyti privačių asmenų, valstybės biudžeto lėšas, skiriamas ginčų sprendimui teisme.

22 grafikas. Mediacijos procesų skaičius, vnt.

Nacionalinės teismų administracijos, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos duomenys

05-03-04-04. Veiksmas – Dvigubos pilietybės įteisinimas

Siekiant įteisinti dvigubos pilietybės institutą, būtinas Konstitucijos pakeitimas. Konstitucijos 12 str. keitimas galimas tik referendumu. Referendumas dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimo vyko 2019 m. gegužės 12 d. – kartu su Respublikos Prezidento rinkimais. Tačiau pagal oficialiai paskelbtus Vyriausiosios rinkimų komisijos referendumo rezultatus, nors referendumas laikomas įvykusi, bet referendumo klausimas nepriimtas, t. y. nepritarta pasiūlytam Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimui.

05-03-04-07. Veiksmas – Individualaus konstitucinio skundo įteisinimas

2019 m. kovo 21 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Seimo narių grupės inicijuotą Lietuvos Respublikos Konstitucijos 106 ir 107 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuriuo Lietuvoje įteisinamas individualaus konstitucinio skundo institutas, sukuriantis galimybę kiekvienam asmeniui, manančiam, kad jo konstitucinės teisės pažeistos, šias teises ginti kreipiantis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą. Teisingumo ministerijos parengti Konstitucijos pakeitimus įgyvendinantys teisės aktų projektai priimti Seime 2019 m. liepos 16 d. Teisingumo ministerija, siekdama, kad naujai Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtintas konstitucinio skundo institutas pradėtų veikti sėkmingai, parengė ir nurodytus įstatyminio reguliavimo pakeitimus įgyvendinančius Vyriausybės nutarimų ir teisingumo ministro įsakymų projektus.

05-03-04-08. Veiksmas – Saugant piliečių teises, valstybių, su kuriomis sudarytos teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose, ekstradicijos ir/ar nuteistų asmenų perdavimo sutartis, skaičiaus padidinimas.

Informacija apie šio veiksmo įgyvendinimą ir rodiklio „Valstybių, su kuriomis sudarytos teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose, ekstradicijos ir/ar nuteistų asmenų perdavimo sutarčių skaičius, vnt.“ pasiekimą pateikiama prie pirmo strateginio tikslo „Siekti skaidrios, darnios ir veiksmingos teisės sistemos“ svarbiausių darbų aprašymo.

Darbo rodiklio „Visuomenės informuotumo apie teisę į duomenų apsaugą lygis, proc.“ informacija pateikta prie antro strateginio tikslo „Padidinti teisinių institucijų paslaugų patogumą vartotojams ir jų efektyvumą“ 7 grafiko.

05-04. Kryptis – Viešojo saugumo stiprinimas ir bausmių vykdymo sistemos modernizavimas

Šios krypties kriterijaus „Lietuvos laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų skaičius 100 tūkst. gyventojų“ informacija pateikta prie trečio strateginio tikslo „Pasiiekti, kad bausmių sistema būtų moderni ir veiksminga“ 15 grafiko.

05-04-06. Darbas – Bausmių vykdymo sistemos modernizavimas

Svarbiausi atlikti darbai ir rodiklio „Taikyto realaus terminuoto laisvės atėmimo dalis nuo visų taikytų bausmių, proc.“ informacija pateikta prie trečio strateginio tikslo „Pasiiekti, kad bausmių sistema būtų moderni ir veiksminga“.

III. KITŲ PLANAVIMO DOKUMENTŲ ĮGYVENDINIMAS

Teisingumo ministerija 2019 m. koordinavo Valstybinės vartotojų apsaugos plėtros 2019–2027 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. liepos 10 d. nutarimu Nr. 728, ir Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. XII-1537, bei Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos įgyvendinimo 2015–2019 metų tarpinstitucinio veiklos plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. birželio 17 d. nutarimu Nr. 648, įgyvendinimą.

Valstybinės vartotojų apsaugos plėtros 2019–2027 metų programa (toliau – Programa) siekiama didinti vartotojų apsaugos sistemos efektyvumą, gerinti vartotojų teisių apsaugą elektroninėje erdvėje, stiprinti vartotojų švietimą ir verslininkų informavimą, užtikrinti vartotojų teisę gauti saugius produktus. Programos įgyvendinimo ataskaita už 2019 metus skelbiama Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos interneto svetainėje.

Lietuvos Respublikos nacionalinė kovos su korupcija 2015–2025 metų programa orientuota į kovą su korupcija tose srityse, kuriose korupcijos rizika didžiausia. Programos strateginis tikslas – sumažinti korupcijos mastą, padidinti skaidrumą, atvirumą viešajame ir privačiame sektoriuose ir pasiekti, kad Lietuvos korupcijos suvokimo indeksas 2025 m. būtų ne mažesnis negu 70 balų. Programai įgyvendinti patvirtintas Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos įgyvendinimo 2015–2019 metų tarpinstitucinis veiklos planas, kuriame numatytos konkrečios priemonės ir veiklos bei finansavimo šaltiniai šios programos numatytiems tikslams pasiekti. Lietuvos Respublikos nacionalinė kovos su korupcija 2015–2025 metų programos ir jos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano rezultatų stebėseną vykdo Specialiųjų tyrimų tarnyba. Ataskaita apie tarpinstitucinio veiklos plano įgyvendinimą skelbiama Specialiųjų tyrimų tarnybos interneto svetainėje. Teisingumo ministerija 2019 m. įgyvendino Lietuvos Respublikos teisingumo ministro valdymo sričiai priskirtų registų, valstybės ir kitų informacinių sistemų informacinių technologijų plėtros 2017–2019 metų planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2016 m. rugsėjo 9 d. įsakymu Nr. 1R-254 (toliau – Planas). Pagrindiniai šio Teisingumo ministerijos strateginio planavimo dokumento tikslai buvo plėtoti teisingumo ministro valdymo sričiai priskirtus registrus ir valstybės informacines sistemas bei jų teikiamas elektronines paslaugas, apimant su tuo susijusias IRT bei IT plėtrą ir konsolidavimą, ir užtikrinti teisingumo ministro valdymo sričiai priskirtų registų, valstybės ir kitų informacinių sistemų priežiūrą iki valstybės IT konsolidavimo įgyvendinimo. Remiantis Informacinių technologijų plėtros planų derinimo tvarkos aprašu, patvirtintu Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Susisiekimo ministerijos direktoriaus 2013 m. kovo 14 d. įsakymu Nr. T-29 „Dėl Informacinių technologijų plėtros planų derinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, Teisingumo ministerija 2020 m. vasario 20 d. raštu Nr. (1.16E) 7R-1154 pateikė informaciją apie šio Plano priemonių įgyvendinimą ir jame numatytą ES lėšomis finansuojamų informacinių technologijų investicijų plėtros planų veiklos tęstinumo užtikrinimą.

Teisingumo ministras

Elvinas Jankevičius